DE CVRANDIS VVLNERIBVS SCLOPETTORVM.

Authore

LEONARDO BOTALLO,
Astense Medico.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
apud Georgium Coruinum.
M. D. LXXV.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO VIRO CAROLO COSAEO BRIXIACENSI, Tribuno Martiali, & in Subalpina Liguria Proregi meritissimo, Leonardus Botallus Medicus suus salutem plurimam precatur.

ON *corporis robore, vel artuum dexteritate, illustrissime atque excellentissime Prorex, humanum genus cæteris animantibus præstare videmus, verùm hercle intelligentia ipsa, qua cum moderatis viribus, vniuersis, quæ sub naturæ imperio posita facilè dominamur, vtimurq́ prout libet, vel nobis sit vtile, aut quidem necessarium. Qua item interea duobus bonæ indolis homines, varijs studijs, diuersisq́ officijs ac artibus se addixerunt, ita vt ad temperatam, honestam, iucundamq́ vitam nil amplius deesse videatur. At Natura officiosa non modò corpus membris munitum ad omnia terrena negotia paratis, & mentem ad contemplationem distinctionem, atq́ rerum electionem nobis plus cæteris sibi subditis elargiri contenta fuit: verumetiam supra hæc, vt linguæ integro munere frueremur, effecit, ad nostræ mentis conceptus significandos, & passiones effingendas, quæ sensuum beneficio nobis afferri solent. Quæ omnia veluti sub nube perpendens, quum adolescentiam agerem, frequenter contemplabar, nil vnquam concludens, præterquam immeritissimum prouidæ Naturæ beneficij esse hominem, qui tempus desidiosè conterens, præstantissimam animæ partem sopitam sepultamq́ relinqueret, aut illam in rebus humilibus, vel abiectis damnãdisúe occuparet. Hinc euentũ est, vt quadam discendi cupidine, veluti stimulo cõcitatus abhinc annos tredecim fidenter Philosophiæ ac Medicinæ me totũ tradiderim, in quibus sub nutu, vel potius fauore excellẽtiæ tuæ adhuc assiduus versor. Atqui mihi interea loci quorundam Neotericorum autorum scripta legere accidit:*

De curandis sclopettorum vulneribus inscripta, quæ cùm diligentia examinauerim, & rationis atq; experientiæ omnino vacua esse cognouerim, fore vtile multis in futurum existimaui, si in re hac, quantum experientia colligere, ac ratione comprobare potui (perinde vt vires meæ vsq; adhuc ferre potuere) exponerem. Quod nunc peractum opus excellentiæ tuæ dicare non dubitaui, sperans id non humiliorem locum in tuo conclaui rerum memorabilium possessurum, quàm ego in honestissima, magnificentissimaq; domo tua. Nam Regum, Principum, magnorumq; virorum domus, quales, quantæq; ipsæ re fuerint, singularum bibliothecæ, rerumq; memorabilium conclauia, imitantur. Quamobrem vt hoc meum munusculum spernas, causa non est. Suscipe id igitur eo animo, ac tibi dicatum est. Offertur vtique hilari, atque syncero. Et quaquam eiusmodi lectione non itidem oblecteris, atq; philosophorum scriptis, vel mathematum cuiuscunque generis, siue politicorum, aut historiographorum, vel ijs omnibus, quæ ad bellicam facultatem spectant scientijs, vtique tuo nomine, tuoq; acutissimo (vt vera fatear) ingenio dignis, circa quas sic apprimè te exercitatum esse compertum est, vt formidet sagax quicunque miles, seu cohortis præfectus, siue architectus, vel quantumuis in regendis ciuitatibus instructus doctor, qui de ijs te præsente (Polemarce dignissime) sit verba facturus: plurimi tamen faciam, si hoc quandoq; tantum apud te valere intellexero, vt vel paululùm beneuolam memoriam mei tibi deditissimi refricare possit. Faxit Deus, vt diu, & fœliciter viuas. Vale.

BENE-

BENEVOLO LECTORI
Salutem dicit.

NON modò mitis humano generi Natura fuit, verum etiam (si dicere liceat) plusquam par esset munifica. Nam cùm inter morales pauci admodum contra pestifera cupidinis stimulos niti ausint, sic illa pectora & mentes hominum inuasit, vt æquè ijs ac regina dominetur, imperetq́. Hinc fit, vt nemo sua sorte contentus viuat, sed alius alium iugiter opprimere nitatur. Quare mœnia, castra, arces, innumeraq́ armorum genera quisq́ struere cœpit. At multorum versuta mens hominũ, vsq́ prona magis in res improbas, ac immanes ætatem agere, quàm in officiosas, ac honestas, se ipsam exercere, nouum aliud, ac (inter cætera, quæ hac ætate sint cognita) perniciosißimum armorum genus excogitauit, quod Sclopettum appellatur, hoc (inquam) cùm antiquis scriptoribus cognitum nondum fuerit, vel propterea quòd speciale esset de eorum vulnerum caratione scribere potuêre, quod hercle diu imperitis chirurgis, & (quod magis molestum fuit) miseris patientibus, negotium facessisse censendum est: quod erroris genus facile subterfugi poterat, si qui ante ætatem nostram fuêre Medici, in scriptis Aristotelis, Hippocratis, & Galeni sæpius insudassent, à quibus, & nos, & quoscunq́ artem Medicam factitare delectabit, & dogmata decerpere, & curandorum omnium morborum methodum, & causarum inueniendarum modum perdiscere oportet, licet singula, quæ nobis euenire possunt, non enumerarint, vt quæ ratione vulnus curandum sit, quod cornu bos intulit, & aliud, quod pete, quoq́ modo quod ab ebore, buxo, siue marmoreo lapide, aut (si malis) quod à quadriga themone sunt effecta. Scientiarum porrò nulla in hunc modum exponi solet, trigonum rectilineum omnem tres duobus rectis æquiualentes includere angulos: item & quoscunque in eadem circuli portione super arcum constitutos inter se pares esse: siue in marmore: vel ære, vel alia quauis materia fuerint constituta, profert, intelligitq́ Geometra, nulla earum rerum, quibus formari vnaquæq́ figura potest, memoria prodita. Non secus Physici scripsêre, quum quæcunq́ causæ, ta propter suæ principia magis valere, vel homogeneæ esse nutrienda, eum ijs, quæ nutriunt, protulerunt: sub silentio prætereuntes in quibus hæc omnia euenire poßint. Nam hæc scribere insipientis erat, futiliaq́, quanquam ab imperitis, ac rudioribus frequenter exoptentur, quibus medius fidius scripta relinquere prisci sa-

pientes non putarunt, sed ijs, qui (cùm iudicio polleant) & mente, & opera, vniuersalia rectè particularibus accommodare conantur, qua via nos hoc genus vulneris, de quo nunc tractare suscepi, curare didicimus, nec non alia, quorum curam, si nostris institutis arriserint astra, & gratum pluribus sapientibus fore hoc nostrum opusculum intellexero, exponere parabo. Valete.

DE

DE CVRANDIS VVLNERIBVS SCLOpettorum.

AVTHORE LEONARDO BOtallo Aſtenſe Medico.

VO tota oratio clarior reddatur, primò quid ſit genus, quod intendimus, deſcribere cõueniet, deinde quo modo finem optatum aſſequi poſſit Medicus, Chirurgusúe, qui rem tractabit, exponere, non diſſidẽdo à famigeratorum ſcriptorum ſcientia, non antiquorum modò, verum etiam recentiorum, vbicunq; illam ratio comitabitur. etſi quicquam boni in hoc genere à nobis inuentum ſit, (quod non minimum fore exiſtimamus) adijciendo, omiſſa omni animi gloria, ac tantùm tuendæ veritatis deſiderio motus, patientibusq; occurrendi, vbicunq; ars prodeſſe poterit. Dicimus igitur ſubiectum noſtri negotij eſſe, vulnus cum contuſione, laceratione, ac ſæpius cum oſſium fractura, à ſclopettorum glande factum. Verùm antequam vlterius progrediamur, cùm inter ſcriptores Neotericos, qui de hac re ex profeſſo tractare ſuſceperunt, nonnulla ſit de puluere huius inſtrumenti diſceptatio, dignaque diſcuſſione: non erit opere indignum, circa eam paululum laborare. Dicunt autem aliqui, puluerem hunc venenoſum non eſſe, alij ſæuientes negant, argumenta frangunt, & contrariam opinionem leuioribus medijs fulciunt. Quare ſcrutandum erit, quiſnam in hoc negotio melius ſenſerit. Nam errantium alius ex falſis falſum, & alius ex falſis aliquid veri condidit, inter quos Alphonſum Ferrium, & Ioannem de Vigo.

Vigo in medium ducimus. Hic principijs falsis vtitur, cùm puluerem, ac eius medio vulnus illatum venenosum dicat, ac vstum: curas verò quodammodo principijs suis contrarias, vt facilè iudicare poterit quisquis cum iudicio eius scripta legerit. Alphonsus & falsum concludit, & falsa posuit principia, sibi ipsi sæpius contraria dicens. Puluerem enim & glandem ab eo proiectam, veneno sam esse, ex cōsequenti & vulnus: ostendit autem id (refert) eius compositio, constans ex sulphuris parte vna, nitri partibus decem, carbonis parte vna, sulphur ad quartum caliditatis gradum accedēs, nitrum ad finem secundi, ex quibus constat totum compositum, quarto caliditatis gradu detineri. Hæc Alphonsus. Quis (quæso) iudicij tantum expers erit, qui dicat decem partibus aquæ mediocriter calidæ, vnicam binasúe feruentis, si addideris, totam miscellam feruentissimam reddi? Certè neque Aristoteli, neque Auerroi, neq; Galeno, neq; alicui sapientum authorum, neq; rationi, minusq; sensui arridet hæc sententia, imò feruentissimam feruentissimæ, si addamus, totam miscellam feruentissimam dicimus. Sic si calidum in quarto calido, in quarto addas, in quarto calida erit miscella, & omnino frigidam æquis portionibus feruentissimæ si addideris, quis medium ex his conflari negabit, quod temperatum dicitur? Et feruentissimæ si decuplum mediocriter calidæ admiscueris, hanc aliquantulum reddes magis calidam, illam verò minus. Quomodo igitur fatendum erit, puluerem hunc attingere quartum caliditatis gradum, si partium nulla ipsius illuc accedit, neq; nouam aliquam formam ab ea, quæ misti est, acquisierit? Sed detur quòd illuc attingat, neq; ex hoc deducet venenum fore: ferrum namque candens, flamma, viuacesq́ue carbones, piper, piretrum, & similia venenum diceremus. Sunt quidem venena omnia in se lethifera, non hercle vice versa, quicquid lethiferum, illud & venenum est. Alia ratio

Alphonsi ratio.

Alphon-

Alphonsi. Argumento etiã sunt eius artifices, qui confecti- ,,
onis tempore ab acrib' abstinent, vt cæpe, allium,& cętera ,,
huius generis,& experientia autẽ (& si causam ignorent) ea ,,
sibi obesse cognouerũt. Sed qd dicemus de hoc genere me- ,,
dij, nunqd venenositatẽ probet aliquam pulueri messe? Ab ,,
sit. Imò caliditatem. Nam vltra calorẽ, qui motu augetur,
cibis item acrib' altus artifex sanguine calidior spiritibusq;
redditur: ꝙ si tundendo acria, eorum subtilissimum polli-
nẽ in pulmones traxerit inspiratiõe, nemo est qui magis eas
partes calefieri neget, ex consequẽti læsionem aliquã sequi
posse cuius causam ignotã esse inconsultò dicit. Deinde vt
magis suam roboret opinionem, putrefactionem, mordi- ,,
cationem, rosionem, vlcerationem, & corruptionem esse ,,
venenum comitantia propria symptomata affirmat, ac si ,,
putrefactionem non faciat prohibita transpiratio calido- ,,
rum & humidorum humorum, vel alterius particulæ pu-
tridæ continuitas, vel contiguitas, vt in putridis vlceribus
perpetuò videmus,& alia præter hęc multa vel non mordi-
cet, rodatq; bilis flaua, si ad vlcera feratur, vel mel, aut æris
flos, vel aliud quippiam simile, si apponatur, vel hęc eadem
bilis, & atra non vlcerent, non corrumpant, si in aliquam
partem abundanter corruant. Ecce quàm bene hæc veneni
propria dici possint, quum ea ad bis mille alia sequi posse
sit compertissimum, & ad hoc, quod genus veneni dicit,
nec semper sequantur, nec vt plurimum subiungit. Sed ,,
quotum gradum veneni habeat hic puluis, siue à tota sim- ,,
plicium compositione, à qua prouenit, formam, quam spe- ,,
cificam dicimus, non autem quia calidus neq; siccus, sed ,,
quia talis sit, seu vis ea ab euidentibus facultatibus prodeat ,,
(vt dictum est) ignoratur, perpetuoq; (vt existimo) ignora- ,,
bitur. Sed & hæc quis non videt inter se pugnare? Dicere ,,
scilicet effectum aliquẽ ab aliqua posse euidente causa pro ,,
venire, quæ tamẽ occulta nondum in lucem prodit ura sit.

Præterea nunc dicit. Non quia calidus & ſiccus, ſed quia talis: ac ſi ſupra non conatus fuiſſet oſtendere compoſitionē hanc venenoſam eſſe, quia ad quartum caliditatis gradum accedere exiſtimabat. Quantum igitur leuitatis habeat totus eius ſermo, ſatis patere exiſtimo legentibus, quia rationabiliter artem tractant, ac quàm debiles, à ſcopoque aberrantes ſint eius rationes, & alij præter me norunt, vt ipſe in ſuo corollario in fine eiuſdem operis annexo, vbi etiam frigidiſſimè aliquibus argumentis contra eum factis reſpondet, accidentia quæ huic morbo propria eſſe exiſtimat, allegando. Præterea & venenum veneno eſſe remedium, de ſcorpione exemplum afferendo, qui proprio morſui ſit remedium. Quis (quęſo) adeò ingenio rudis erit, qui veneno ſcorpij eodē veneno ſuccurrat? Oporteret iterum ſiquidē pungere, & guttam veneni reiaculari, vt ſcorpius lædendo agit, ſi venenum eodem veneno curare vellemus. Scimus enim & roſam puncturæ propriæ ſpinę eſſe remedium, non tamen ſi eadē ſpina repupugeris curabis. Quis iterum viperarum morſum, morſu reiterato ſanare tentabit? & tamen illarum pinguedo, & ex ijs confectum medicamentum theriaca dictum, pręſtantiſſima ſunt remedia, veruntamen reiectis extremis, in quibus magis viget venenū, media verò earum corporis parte ſic bene ac diuturnè lota, concocta, ac cum aromatibus confecta, vt nullum penitus præ ſe ferat amplius veneni veſtigium. Sed ijs omiſſis, rationem aliquam (ſi habeamus) in medium ferre tempeſtiuum eſt, ne nos nudis affirmationibus ſententiam noſtrā fulcire quiſquam exiſtimet. Inferamus igitur primò, ac vt axiomata ponamus nonnullas Philoſophi propoſitiones. Naturam ſcilicet dare tantum de conſequentib⁹ formam, quantum de ipſa forma. Item quando commiſtilia potentijs adæquantur, tūc vtrunq; tranſmutatur in dominans ex ſui ipſius natura, nec generatur alterum, ſed medium commune.

 Præterea

Prætereà quæ miſcentur adinuicem, corrumpere intentiones neceſſe eſt, non tamen in omnino alienas, contrariaſq; tranſmutari. Item idem, & ſimiliter ſe habens, ſemper natum eſt facere idem. Ab ijs dicamus, venenum eſſe, quod facultate propè occulta naturæ humanæ ſic contrariatur, vt quantum vis paucum, vel ore deuoratum, vel odore perceptum, vel externis partibus amplicitum non poſſit vllo modo concoqui, alterari, nec expelli, ſed partē potius coniunctam ſibi corrumpere, reliquaſq; circū iacentes ex conſenſu afficere tentans, donec totum animal ſit extinctum: niſi virtus patientis valentior ſit, aut alexipharmacis occurratur. His poſitis lucidiſſima erit ſententia noſtra. At quum debeat quicunq; cupidus noſſe naturam alicuius rei, primò ſcrutari naturam eorū, ex quibus illa componitur, videndū erit igitur qd veteres ſcriptores ſentiant de partibus huius miſti, deinde vtrum ex miſtione, vel potius ex tranſmutatione eorū, vel alia cauſa quicquam venenoſi ſequi poſſit, perſcrutabimur. *Veneni deſcriptio.*

Sulphur (inquit Dioſcorides) optimum exiſtimatur viuum, quod apyron vocant, nitedulę modo ſplēdidum, perlucens, minimè lapidoſum. Probatur in genere ſulphuris ignem experti, quod viret, ac præpingue ſpectatur, plurimum in Melo, & Lipara gignitur. Supradictum ſulphur calefacit, diſcutit, & celeriter concoquit: prodeſt tuſſibus, ſuſpirioſis purulenta extuſſientibus in ouo ſumptum aut ſuffitum: præterea partus vſti nidore extrahit: lepras, lichenas, ſcabros vngues, cum reſina terebinthina miſtum aufert: cum aceto autem illitum ad lepras efficax eſt: vitiligenes tollit: ſcorpionis ictibus, addita reſina, medetur: cum aceto verò, draconis marini ſcorpioniſque plagas ſanat. Pruritus toto corpore erumpentes, cum nitro deterſum, ſedat: regium morbum emendat inſperſum fronti cochlearis menſura, aut in ſorbili ouo ſumptū. Facit ad grauedinē, & deſtillationes: ſudores quoq; conſperſum inhibet:

 podagri-

,, podagricis, cum aqua & nitro illitum, conducit: grauitatem auditus, suffiti nidore raptim per fistulam hausto, sanat: lethargicos suffitu excitat: erumpentem vndecunque sanguinem sistit: contusis auribus, cum vino, & melle medetur. Præfertur nitrum leue, roseo colore, aut candido: in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum quiddam, quale ex Bunis affertur. Humores euocat, qui in alto concreuerunt: spuma nitri optima esse putatur, leuissima, glebosa, friabilis, colore penè purpureo, aut spumosa, & mordens: qualis ex Philadelphia Lydiæ defertur. Secunda est Aegyptia. Quin & in Magnesia Cariæ gignitur. Vim & vstionem salis habet, tam nitrum, quàm spuma eius. Præterea nitrum tormina sedat, si tritum cum cumino bibatur, in hydromelite, aut sapa, aut aliquibus, quæ inflationes discutere possunt, vti ruta vel anetho. Febribus circuitu redeuntibus illinitur, ante suspectam accessionem. Miscetur emplastris, quæ extrahunt, & discutiunt, extenuant, & lepras abstergunt. Cum aqua autem calida, aut vino infusum, inflationes, purulentas aureas, & sonitus earundem sonat: sordes expurgat, cum aceto instillatum. Canum morsibus ex asinino adipe, aut suillo medetur: terebinthinæ admistum furunculos aperit: aquę inter cutem cum ficu illinitur: oculis ad claritatem visus cum melle succurrit: & venenis fungorum ex posca potum: aut si buprestis momorderit, ex aqua: iis verò qui taurinum sanguinem biberint, ex lacerpitio, iisq; , qui cibum non sentiunt vtiliter obducitur: opisthoronisq; iam remissioribus & luxatis, cum cerato: in resolutione linguæ, pani commodè permiscentur. Aliqui supradicta carbonibus vrunt, subiecta priùs testa noua, donec incandescant. Hæc de Sulphure, & de Nitro Dioscorides, quæ ferè omnia eodem more Galenus, Aëtius, & aliorum plures recitāt. In quibus patet nihil venenosi esse, non modò extrinsec⁹ applicita, verùm nec ore deuorata, nec odore percepta,

percepta, sed neq; in carbonibus canabinis, saliceis, vel iu- ,,
glandum, qui in hac mistura componuntur. Hos enimue- ,,
ro videmus sæpe pueros, & prægnantes, & pica laborantes ,,
edere, non tamē veneni more efficere. Similiter & horum ,,
in vulneribus applicitus puluis exsiccat: & nos quandoque eam vtilitate ægrorum experti sumus, vbi aliorum inueniendorum medicamentorum eiusdem potentiæ non dabatur facultas. Sed nec dicemus vino venenum inesse, vel aquæ ardenti, vel aliquibus similium, quæ pro humectanda compositione adduntur, minus hercle vasi, in quo tunditur: nam id per se manifestum est. Sed nunquid mistionis ratione (vt Alphonsus etiam profert) aget fortasse mistum quicquam omnino diuersum facultatibus suarum partium? Non quidē, sed remittuntur, obtunduntúrq; misti partium potentiæ adinuicem, si inter se diuersæ, contrarięúe fuerint (vt suprà diximus,) mistis autem contingit, inter se æqualiter, proportionaliterúe agere, vel pati, ita quòd aliqua media qualitas, vel inæqualis inter æquales contrarietates proueniat. Præterea & sensui compertissimum est, si in vulnerib⁹, vel casu, vel consilio modeste apponatur, non modò more veneni conficere, sed medicamenti facultate exsiccare, abstergereq; (vt idem etiam attestatur Alphonsus.) Si igitur ratione mistionis per se non probetur Alphōsi, aliorúmq; eandem opinionem sequentium intentio, relinquitur vt hæc transmutationi (vt Alphonsus, qui illam fulguri comparat) adscribatur: verùm neque hanc illud pręstare posse asserimus. Nam quum causata eodem modo necessitatis cōsequantur suas causas in rebus generalibus, ac in rebus æternis, grauioribus igitur mediusfidius symptomatis cruciarentur eadem flamma vsti, quàm qui alijs ignibus, vel quàm qui vulnera vi eiusdem pulueris suscipiunt: quantò vtique valentior est agens & actio, & quæ ad ea sequuntur, tantò valētiora esse debent in eodem passo.

Vir fortis vno ac minimo digito centum si leuet è solo libras, quid obstat, quòd ducentas non leuet, si tota manu, maiore vi ac diligentia fiat. Membri igitur affecti tumiditas, inflammatio, corruptio, aliaq; similia symptomata, venena comitantia, flamma huiusmodi pulueris vstos (si venenosa est) vehementiùs curnon affligunt? Sensus enim omnium demonstrationū potissima sententiæ rationibusque nostris quantum faueant, patêre satis existimo ijs, qui in arte medica non mediocriter fuint versati. Id nempe perpetuò obseruaui, cum in bello innumeros, vel tota facie, vel manibus, vel cruribus, alios simul cum ijs, & ventre, vel tergore vstos conspexi, quos nihil immitiùs vrgebat his, quos alia flamma flagrauerat, data affectus paritate. Sed de his vsque superq; quàm satis est dixisse videbor, cum planum fecero, quid & Alphonsum ac reliquos eandē opinionem sequētes à veritate declinare fecerit. Decepti, me hercule, sunt non signum pro signo accipientes, ac qui debili visu, vel longo interuallo intuentur, asserunt ignem alicubi existere, vapores pro signo ostendētes, quos fumum esse credidesunt. Similiq; modo Alphonsus, ac alij nonnulli gangrænam cùm viderint paulò frequentiùs homines selopettis vulneratos afficere tanquam affectum magis compositum quàm qui mucrone, vel spiculis, in hanc statim sententiam lapsi sunt, non cernentes gangrænam, & reliquorum armorum vulnera: luxationes, contusiones, simplices fracturas, compositasq; sequi, & per se quandoq; excitari, per se dico, si nullam habeat extrinsecam causam. Ac sæpissimè vulneratos sclopettorum glande non inuadere: quod vtiq; non fieret, si veneno sum esset. Nam à causis, quarum natura est eadem, & non differunt, nisi secundum magis & minus, non sequitur nisi vna natura diuersa secundum magis & minus, sic vt causæ diuersæ in quantitate causata habeat diuersa in quantitate. Semper igitur aliquod illius veneni ve-

ſtigium præ ſe ferret vulnus, mitiùs, vehementiúsue, ſecun dum cauſæ efficientis potentiam. Verùm hîc non ſic ſe res habet: innumeros enim curaui, cùm chirurgiam manibus proprijs exercerem, ac ijs plures (poſtquàm alias medicinæ partes factitare cœpi) curare iuſſi non aliter ac vulnera con tuſa, nullo habito ad aliquod veneni genus reſpectu, & quidem vt plurimũ fœliciſſimo cum ſucceſſu. Non aliter etiamà prædicto modo errant (hallucinatione ſcilicet) vulnus hoc aſſerentes eſſe vſtum, quum tantum tepeat glans, aut calore hæc non multo teporem excedat, dum vulnus infertur. Quis (quæſo) glandem in parietibus proiectam, quæ ſtatim præhenſa vrere manus faſſus eſt? Sæpe quidem hoc probaui, nec vnquam vrere ſenſi, non quidem in inſtãti glandis tantus calor diſſoluitur: paries enim illam non modò calore exuere debuit, ſed calidiorem reddere. Solidorum enim corporum concuſſio vehemens quis generare ignem ſæpius nõ videt? Si malleum malleo fortiùs concuties, vtrumque calefieri quis non ſpectat? Qui igitur in hanc ducuntur ſententiam, peccarunt fallacia poſitionis, ponentes (vt de veneno diximus) non ſignum pro ſigno, carnem ſcilicet contuſam, corruptamq́; pro eſchara, cruſta ue, quæ ignis vi fieri ſolet, ac ſi ſic dicetur eorum ratio, cruſta eſt, ergo ab altero igniũ, ergo ab actuali: nam actu calida eſt glans. Sed claudicat hæc ratio omnino, cũ eſchara non ſit. Plures quidem curaui, fatẽtes ſe neſciſſe à principio eſſe vulneratos, etſi glandẽ in membro ferrent, non perturbato ferè eorum animo. Hos ſiquidẽ maximè vrere debebat, ac ardore cruciare: non enim ſine magno ſenſu, per aliquod temporis ſpatiũ (ſi cruſtam facere potis eſt) glans inſiſteret. Sed & etiam hoc cruſtæ genus, ad ea, quæ ex glande terrea à balliſta proiecta, vel aliqua alia vehementi contuſione fiũt vulnera, ſæpe, ac ferè ſemper, ſequi vidimus: non diuerſo modo dico, & quæ à glande ſclopetti, etiam ſi carnem non

contingat: ex quibus hercle aliquot quidem habuimus, noſtræ curæ, noſtroque conſilio ſubmiſſos, tale vulnus patientes, vt glans quandoq; cute infracta, quandoq; verò in profundum caligarum pannum, & ſubuculam introferret, nemine horum fracto. Similiter & in brachijs, varijsq; alijs corporis partibus vidi vulnus patientes profundum, non laceratis veſtibus, ſed ijs ſimul cum pila carnem intrantibus, nullo relicto vſtionis ſigno in pannis ipſis, putrida tamen caro (quam eſcharam ab igne factam inconſultò eſſe volunt) perpetuò apparuit. Ex his enim plures ad opem noſtram confugerunt, vnum tamen inter alios pro fide recenſebo. Magnificus dominus Bertuillæ Præfectus cohortis Gallorum peditum, perpeſſus eſt anno præterito vulnus in brachio ſiniſtro ad ſex digitos ſupra cubitum, ad oſſis vſque regionem delata glande in diploide ex lino cōfecto, & ſubucula inuoluta nulla iniuria ijs relicta, quæ vel laceri, vel vſti aliquam ſpeciem repræſentaret. Statim tamen ego Lucio Montano Callienſi, iuueni ſanè ſtudioſo, & erudito, qui tunc temporis meo conſilio Chirurgiam tractabat: & Chirurgo domini Polemarchi, illuſtriſſimi domini mei (ambo enim curæ interfuerunt) prædixi, (quo animo in re tam manifeſta non penderent ancipiti) vt animaduerterent futuram eſſe eſcharam, quam igne productam reprobantur, etſi ignis nullum adeſſet veſtigium, vt intelligerent illam eſſe carnem contuſam, non vſtam, quæ ſic apparuit, non ſecus ac in reliquis vulneratis apparere ſolet, quē præterea virum rationali noſtra cura ordinata, adhibitaque paucis diebus ſine labore ad ſanitatem reduximus. Sed circa hæc ſatis ſuperque dictum ſit, ne nos opus ſuſcepiſſe contradicendi gratia, alicui cenſendi anſam demus, quod omnino ſemper abhorrui, niſi vbi me tuendæ veritatis ſtimularet cupido. Ad inſtitutum igitur omni ope atque opera accingamur.

De modo curationis. Cap. I.

CVm nemo affectum hũc non secus ac reliquos graues tutò curare possit, nisi qui cum experientia naturalem calleat Philosophiam, circa quam nempe admodũ pauci, qui Chirurgiam pertractant, versantur, fatendũ erit, huiusmodi artifices non rarò (etsi parui quandoq; momenti sint affectus) grauius errare, in pluraq; periculi genera incurrere. Quò igitur hos ab errore eripiamus, ac ægris opem feramus, methodicam in hoc genere morbi curam præscribere toto pectore excogitabimus. Hæc primò ablatione extraneorum, mox deperditorum restauratione perficitur. Extranea appello non tantùm quæ extrinsecus adueniunt, sed quæcunque nostræ naturæ contraria aliquo modo sunt, vt glans, ferrum, lignum, pannum, & similia, imò etiam quæcunq; ab ipsa natura conseruari non possunt: ex horum genere sunt ossa fracta, caro contusa, vel lacerata, sanguis extrauenatus, pus, & reliqua huiusmodi, quæ licet antea partes vel particulæ nostri corporis essent, tales tamẽ nunc non sunt, quare & hæc ablationem desiderant, quam quomodo præstare tutò possis, explanemus.

Cura quĩbus perficiatur.

Extranea quæ.

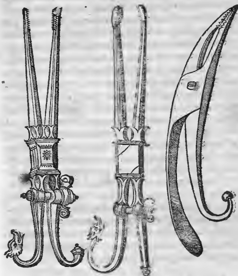
De extraneis auferendum. Cap. II.

QVantum igitur id, quod ad auferenda extranea pertinet, Chirurgum & ingenio præditum, & experientia comprobatum desideret, sæpius cum graui iactura experiuntur ægri, ac cum pudore eorũ plures, qui etsi artem non calleant, Chirurgi tamen dici volunt, hanc artem nulla ratione, nullaq; experientia comitati profitentes, ac millies in errores grauissimos incidẽtes propter eorum ineptiam: quare neq; ab erroribus abstinent, vt qui in fracturis phlegmones excitant, propter ligaturarum structuras, nec illas soluunt, causam ignorantes, aliunde remedia aucupantes. Hoc more errare solent imperiti Chirurgi in perquirendis,

auferendisq́; extraneis, necnon in membris impiè tractandis, statim vulnera ampliantes specillis, digitisq́; nulla habita consideratione de parte, deq́; totius corporis habitu, peruestigando, mouẽdo, lacerando, pungẽdo, secãdo, contundendo, comprimendoq́;, vnde plegmones sæpe excitantur, venæ rumpuntur, dolores ingentes inducũtur, ac varia alia symptomata, ac morbi, quæ omnia sæpius ad se curam conuertere cogunt, principalem ferè affectum spernere vrgentia: quod non contingeret in pluribus, si vel rectè tractarentur, vel Naturæ saltem beneficio relinquerentur. Censemus propterea, neq; omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea remouenda, nec cõtraria parte semper aperiendum, vt plures ineptè fecisse, ac pluries indies facere vidimus. Sed quæ, quando, & quomodo isthæc præstare oportet, nunc compendiosè dicemus. Extranea propterea extrinsecus aduenientia auferenda esse confestim existimamus, quæ ægrum in grauiora pericula inducere valent. Similiter illa, quę sine iactura & magno dolore educi possunt. Graue periculum expectandum est, si glans comprimendo neruum aliquem grauioribus doloribus ægrũ infestet, vel si circa alicuius ventris regionẽ fuerit, capitis puta, vel thoracis, vel inferioris ventris, & suspectum sit, ne infuturum penetret, & hoc, si commodè fieri potest in prima cura, melius est, quàm differre. Hoc maximè de glande dico, quoniam hæc propter pondus variat situm, sic vt commodè postea inueniri non possit. Animaduertendum tamen est, ne attẽtus huic officio, sanguinis sit nõ leuis aliquis fluxus quo patientis vires destituãtur: quod sæpe contingit in manibus empiricorum malorũ. Sistere igitur prius hunc laborandum est. Si autẽ adsit ossium fractura, ac eorũ squammæ aliquæ sint periostijs denudatæ, quæ sine magno dolore auferri possint, educas: aliter, sinas. Nam Natura illa ad exitum postea facilitabit, & glans similiter propter pondus in

cutaneam partem aliquam descendet, vbi sine noxa impo-
sterum educi poterit. Educuntur instrumentis ad hoc mu-
nus aptis, rostro scilicet appellato gruino, vel coruino, aut
captorio alio quopiam simili, secundum quod vulnus, &
materia extrahenda postulant. Forma autem eorum, qui-
bus nos vtimur, hæc est: quæ ad omnia vel glandes, vel

Extranea quibus educenda.

ossa educenda, commodissima experieris. Instrumentum
autem Alphonsinum omnino inutile est: aliud verò, quod
ad glandines tantùm extrahendas, iam ante Alphonsum

 fuit

fuit inuentum, ex cannula ferrea, in quam stylus tortus, acu tusque ad vitis (vt dicunt) formam immittitur, qui in pilam inseri debet, hoc etiam (inquam) inutilissimum est, & maximè noxium. Rarò vulnus dilatãdum est ferro, nisi acceptum illud sit in capite cum dubio de cranei fractura, vel cùm sub cute tantum percurrit glans (& hoc potest contingere in reliquis partibus corporis, quod diuerso modo ab hoc non est tractandum) sic vt cutis illa sit interitura, vel cùm pila thoracem, aut inferiorem ventrem insistens, per proprium vulnus educi non possit, vel si in inferiore ventre fuerit, ex quo intestina exeant, quæ fomentis, & alio ingenio intromitti nequeant: alio autem modo rarò contingit, esse vtile vulnus dilatare. Contraria parte vulnus aperiendum est, si glans cutaneam ibi se ostendat, impotẽs per proprium osculum educi, vel si ea pars decliuior sit, ac nõ profunda multum, in qua pus detineatur, aut incommodè per vulnus principale expurgatur. De his autem quæ partes, vel particulæ corporis fuerunt, auferendis, si digitus, vel pes, manus brachium, vel tibia taliter sint fracta, cum carnis, ac vasorum laceratione multa (quod sæpe magnæ bombardę facere solent) sic vt de horum membrorum vita, nulla sit amplius spes, illicò illa amputanda esse censeo. Si autem aliquid sit de vita sperandum, saluti horum consulere nitendum est. Quod si deinde illa vita destitui videris, ad sectionem statim confugies. Idem dico de carnis, neruorum, tendinum, ossium, vel similium frustulis. Sanguis extrauenatus, pus, & similia, eo modo educuntur, vt pus in cauis vlceribus, vel sanguis ex alijs vulneribus educi solet.

Quæ vulnera dilatanda.

Quando contraper turã faciẽnda.

Membra quæ ambutanda.

De restauratione perditorum. Cap. III.

QVoniam deperditorum restauratio vt plurimùm ac ferè omnino beneficio Naturæ subijcitur, carnem scilicet, sanguinem, ac reliquas partes regenerare, easdem glu-

glutinare,cicatricem inducere,vimq; deperditam restituere, Chirurgi proprerea, ac patientis munus erit (vbi seipsa non sufficiat)illam in proprio habitu conseruare,vel ab eo inclinatam ad eundem (quo ad fieri potest) reducere. Et hoc non modò de affecta particula intelligendum est, sed & de vniuerso corpore. Impossibile enim est principalium membrorum inesse affectum,qui reliquis parribus, quibus ministrant, non communicetur. Nam si vniuersum corpus intemperatum sit, quomodo particulam temperatam vel seruabimus, vel ad temperiem reducemus? Quod nisi fiat,quomodo deperdita restaurare poterimus? ægrè vtiq;. Sed quoniam principalium partium, totiusq; corporis curam habere, Medici physici est opus, sermo verò noster vt plurimum de partibus affectis exrrinsecis sit, de his igitur quomodo in propria temperie conseruentur, vel restituantur,si in contrariam lapsæ fuerint,tractabimus, cùm nouerimus primò causas temperaturas transmutare valentes.

De causis transmutantibus partes. *Cap.* IIII.

CAusæ autem transmutationis naturæ affectæ partis ab ipso vulnere,sunt intemperies omnes. Has inducunt fluxiones, vt plurimum malignorum, aut multorum humorum, has potissimum dolores consequuntur, stricturæ partium,earundem frictiones,situs, vel decliuis, vel molestus,supercalefactiones omnes: immoderatus autem calor varijs modis excitari potest,tum his omnibus,quæ suprà diximus,tum rebus,quæ vulneri imponi, & circunstanti parti applicari,& possunt,& solent,vt excedentibus linteorum munimentis,vel fomentis, vel emplastris calefacere per se potentibus, vel humores sua viscositate, vel crassitie, vel multitudine transpirare prohibentibus, qui per cutem emitti solent, vel acrioribus medicamentis sine ratione applicitis, quæ omnia inexpertis Chirurgis sunt admodum familiaria. Adhæc statim confugientes, ac si non esset con-

ualeſcentiæ ſpes vlla, niſi varijs vnctionibus, fomentis, emplaſtris, ligaturis, lychnijs longis, craſſis, ac duris muniant, vel quod propriè magis dicam, onerent, moleſtentúe affectam partem. Præter hæc ſunt aëris intemperies, motus, quæ aſſumuntur, & ſimilia, circa quæ omnia rationabiliter Medicum ſimul atque ægrum ſe præſtent oportet. Quinimò & Chirurgum, in his præcipuè, quæ ad ipſum ſpectant, ne ſcilicet plus, minusúe quàm deceat, refrigeret, vel calefaciat, aut alio quouis modo dolorem excitet, ligando videlicet, ſtringendo, cooperiendo, fouēdo, cataplaſmando, mouendo, vulneri medicamēta, vel lychnia, flammulasúe (vt dicunt) perperam adminiſtrando, quæ quomodo feliciter ad vſum reducas, omnia inferius diſcuſſa inuenies.

De cognoſcenda & conſeruanda bona partis temperie.

Cap. V.

ANtequam dicamus quomodo ſit conſeruanda bona temperies, ponemus primò ſigna, quibus cognoſci poſſit. Nam propter huius cognitionis defectum, ſæpius errant Chirurgi, videntes ferè perpetuò parti affectæ, vel tumorem, vel hunc cum leuiſſima ſupercalefactione: quare metu compuncti, cataplaſmatibus, vnctionibus, ac varijs alijs non remedijs partem opprimentes in deteriorem gradum ægrum deducunt. Quum igitur corpore temperato videris partem affectam tumore quodam humili, molli, cum leuiſſimo, vel nullo rubore, vel dolore, &c. quæ excreſcentiam non ſuſcipiant primis diebus, in quibus magis viget morbi vis, vulnusque nullum cruditatis ſignum oſtendit, ſcito temperiem partis non eſſe à ſua natura tranſmutatam, ſic vt per ſe ipſam humorem facientem tumorem, vel leuem inflammationem, vel paruum dolorem excitantem non benè concoquat, ac excernat, tum per inſenſibilem tranſpirationem, tum per ſudorem, ac per proprium vulnus. Conſeruabimus igitur, ſi ægrum, ac affectam partem

Signa.

tem ab omni excessu tueamur, vulneriq; conuenientia remedia suo tempore applicemus, vt postea diffusius narrabimus.

De cognoscenda temperie partis transmutata, & curatione eius. Cap. VI.

CVm verò tumorem suscipere vigorem videris, vel dolorem, vel inflammationem, vel aliud quodpiam symptoma infestum, sine vlceris decenti concoctione, vel singula per se, vel aliqua, vel omnia coniuncta, scito naturam partis oppressam, & in transmutationis viam tendere, nisi iam sit, quæ ab arte celerem opem postulet: hanc enim curabimus, in proprioq; statu reducemus, contrariorum sanè rationabili, oportunaq; administrationem, alterando, reuellendo, deriuando, ac dissoluendo. Alterare intelligo, cùm intemperiei siue ea cũ materia sit, quæ sæpe apparet, siue sine ea, (licet rarò hæc in hoc affectu contingat) contrarijs remedijs applicitis oppugnamus, vt caliditati cum siccitate, frigidis humidisq; medicamentis, resistimus, puta aqua simplici lactucæ, & similium succo: frigiditati verò cum siccitate, calidis, & humidis præstamus auxiliũ, vt oleo simplici chamemelitæ, amygdalino, anethino leuioribus frictionibus, fomentis ex aqua tepida, vel calida, & similibus, eò vsq; his remedijs prosequendum est, donec constiterit intemperies, si ea sola sit: sed cùm hæc rarò eueniat, isthæc pauca sufficiant. Si verò cùm materia fuerint, reprimendo, reuellendo, vel deriuando alterare tentabimus, vel dissoluendo, vt indicabit affectus. Et hæc quando, quibus & quomodo ratiõe efficies, propria capita declarabũt.

De repercussione. Cap. VII.

REpercussio est humoris in aliquam partem fluentis remissio, siue repulsio: quæ maximè cõfert phlegmonibus, & quandoq; erysipelatis, in principio, vel donec viget fluxio,

fluxio, vel vbi suspectum sit, ne fiant. Hac igitur causa vulneribus, contusionibus, fracturisq; omnibus in principio, ac statim, si id fieri queat, repercutientia applicamus. Nam ijs vijs multa est, cogendi humores in eam partem fluentes retrocedere. Vtimur tribus primis diebus, aut ad summum (si phlegmone non vrgeat) quatuor. Quòd si patientis tem-

Quãdo repercutientia.

peries quadrata (vt dicunt) vel bene constituta fuerit, sat erit secũdam non excedere, aut quartam. Nam si vel diutiùs, vel valentiùs, quàm conueniat, refrigeraueris, vlcus crudũ, & mali moris reddes. Nam ob id ignauis Chirurgis sæpe numero succensui, quorum alius ad septimum, alius ad decimumquartum vsque diem, nulla moti ratione ægros partem affectam vltra modum refrigerantes in periculum, ac non rarò in extremam perniciem ducebãt. Sat autem erit ijs vti, donec coctionis aliquid apparere incœperit. Sunt autem repercutientia sæpius reiteranda, non autem, vt inexpertorum turba facit, imbibunt enim stuppas, vel pannos quàm multos in oxycrato simplici, vel in quo fuerint rosaceum, & ouorum albumina simul quassata, vel alia huius generis, & applicita per diem totam non amouent. Hoc siquidem cùm calidum factum est, lõgè maiorem copiam humorum trahit, si diu supersistat, quàm quæ à principio sua frigiditate, aut adstrictione represserit, aut si non attrahit, occludit saltem vapores per cutem transpirare consueto: quibus vi retentis, varia innumera, molestiaq; symptomata sequuntur. Repercutiunt autem quæcunq; refrigerant, similiter & quæ adstringunt: verùm non omnia, quæ hæc præstare possunt, simpliciter conuenire asserimus. Cicutam, altercum, papaueris succum, & similia, per se applicata non laudamus: refrigerant autem plus quàm deceat. Chalcanthum autem, æris flos, & quæ sui generis sunt, vltra quòd supra modum adstringũt, suo quoq; calore trahunt. Mediocriter igitur quæ refrigerant, vel quæ adstringunt,

Repercutiẽtia quo modo.

Repercutiẽtia qua & qualia.

sine,

fine, vel cum leuissimo calore, summè laudamus. Sola frigiditate sua repercutiunt, aqua simplex frigidè apposita, lactucæ, cucurbitæúe succus frigiditate ac adstrictione, sedū minus, acerum omphacium. Adstrictione galla immarura, mali corium, & huius generis alia. Nunc de reuulsione dicamus.

De reuulsione. Cap. VIII.

Elegantissimè corpus humanum comparare possumus octogoni, vel decagoni, aut (si mauis) circulo, puncta aliqua intra se capiēti, à quibus si ad peripheriā vndequaq; lineas dixeris, ac eas impermistas intellexeris, vel etiam si mistas communicantiam habere inter se, quamcunq; partem conspicies, sicvt à quocunque puncto ad quemlibet punctū permeare possis, verùm non æqualiter: non enim inter se sunt equales lineæ. Prętereà inter duos motus semper cadit quies, coq; more se habent superficies, ac partes nostri corporis, ad cerebrum, cor, & hepar, vnde animales vitales, ac naturales facultates habentur, simile (inquam) cùm existat, inrer partes nostri corporis consortium per neruos, arterias, ac venas, non difficile erit mente concipere humorum fluxum atq; refluxum per hæc vasa commodissimè fieri posse. Nam à cerebro procedunt nerui sensum & motum partibus ministrantes, à corde arteriæ vitales spiritus deferentes, ab hepare venæ sanguinem vnicuique parti pro nutrimenro partientes. Dicamus igitur nunc reuulsionem, quam Hippocrares antispasim vocat, in contrarium esse auersionem, vt à dextro in sinistrum, vel à supernis ad inferna, ab internis ad externa, & vice versa, vt pro exemplo, ab vno brachio ad reliquum, vel tibiam eiusdem partis, & sic vice versa, vt membri affecti positio indicabit. Hæc autem pluribus modis fieri soler, alia cum euacuatione manifesta fit, vt venæ sectione, vel alui eductione, vel vomitu. *Reuulsio quid.* *Reuulsio diuersimodè fit.*

Alia sine euacuatione sensibili: & hæc vel frictionibus fortioribus, vel balneis calidioribus, vel ligatutis frequentioribus, ac doloriferis. Sed cùm venæ sectionem præstantissimè celerrimeq; reuellete didicerimus, nunc de ea primò dicamus.

De phlebotomia. Cap. IX.

Quare phlebotomia.

VEnam secare, est eam sic aperire, vt liberè sanguis exite possit. Quod fit in hoc affectus genere, cùm vt retrahamus à parte affecta, tum vt corpore per eam inanito non facilis fiat ad eandem partem fluxio: magis siquidem parca redditur vnaquæque pars, cùm exhaustum sibi pabulum percipit, quo anteà abundare consueuerat. Fieri debet (si possibile sit) statim à prima curatione vulneris, nisi sit numerà cibo. Nam eò tunc est expectanda cibi assumpti digestio. Et in hoc parcat mihi Alphonsus, si se grauiter errasse dixero, qui tandiu phlebotomiam differre mandat, quod perniciosissimum quandoque est in hoc affectu, si Hyppocratis, Galeniq; dicta, ac rationem ipsam diligenter perpendamus, maleq; pro tutela suæ sententiæ Galeni dictum attulit, quod scilicet non sit aliquis dierum respectus habendus in sanguine mittendo. Nam (pace sua) Galenus in libro de sanguinis missione, illa retulit, de phlebotomia sermonem faciens simpliciter, non ad aliud quicquam contractum, & nono Methodi, vbi eadem ferè verba recenset, dixit, in quatum ea expectatetur pro febris remedio, quam ,, tamen semper in principio magis laudat, inquiens: Opti- ,, mum igitur factu est (quod nos semper in re quaque facere ,, vidisti) statim non numero dierum, sed vni virium robori, ,, in febribus eius generis attentum esse: quippe quod si ser- ,, uatum est, non solum sexto, septimoue die, sed etiam sequentibus diebus sanguis est mittendus, cuiusq; faciendæ occasio in febribus non similiter attendenda est, ac ea, quam

Phlebotomia quando.

Alphonsi error.

quam in euacuatione, quæ per pharmaciam fit, operimur, quam recenset Hyppocrates in primo Aphorismorum: in hac autem humorum, vasorumque præparationem expectamus, in sanguinis missione non idem. Dicit autem Galenus in febribus sanguinem mittendum esse: quod si vel propter Medicorum inscitiam, vel ægrorum astantiumúe timiditatem prætermissum sit, non obstare numerum dierum, quin adhuc sanguinem mittas, vel sexta sit, vel septima, vel alia quæuis dies: melius tamen esse, si in principio mittatur. Præstitisset igitur mediusfidius, vt cum Hyppocrate, Galeno, rationeque ipsa dixisset Alphonsus, in omni vulnere magno, vel fractura, vel contusione vehementi, conferre à principio phlebotomiam, vel pharmaciam, vel vtrunque, vel aliquid, quod horum vicem præstet. Ea vena secanda est, quæ affectæ parti directè opposita est: vt vulnere in capite existente, ex cephalica brachij eiusdem partis, si ea haberi non possit, ex media: ex basilica, si neque hanc inueneris. Quòd si & hæc non pateat, ex reliquo brachio perquirito: in pedibus deinde, si ex his nulla manifestetur. Nec te perterreat Hyppocratis dictum in libro de ossium natura, inquiens: Operam dare oportet, vt quàm longissimè à locis, vbi dolores fieri solent, ac sanguis colligi, venam secemus. Nam hic longissimè intelligit collatiuè ad partes, quę affectui sunt continuæ. Nam solent plures homines dicere ab vrbe Roma Lutetias vsque, longissimum esse iter: verùm si ad Terramfloridam, aut (si mauis) ad Taprobanam insulam comparaueris, nónne illud breuissimum nunciabimus? Quòd autem sic se res habeat, vt dixi, particulares, vniuersalesq; Hyppocratis curæ nos ab ambiguitate eripient. Si verò dolor ad claiculā pertigerit, aut molesta sit, vel brachio, vel mammæ, vel partibus septo transuerso superioribus, grauitas, internam cubiti venam secare expedit. hæc in secundo acutorū. Cuius exemplo Anaxioni

Qua vena secanda.

lateris dolore prehensus venam cubiti secauit, non pedis oppositi: hæc enim longissima pars erat. Et in libro de locis
›› in homine, Angina (inquit) à sanguine fit, quum is in ve-
›› nis, quæ in collo sunt, compactus fuerit: sic affectis, à venis,
›› quæ in brachijs sunt, sanguinem detrahes. In libro de mor-
›› bis, Rigor (ait) dolor, & febris per caput, maximè ad aurem,
›› & tempora, & sinciput, & oculorum regiones: hæc cùm sic
›› habuerit, primùm sanguinem de capite mittito, vndecun-
›› que tibi visum fuerit. In libro de internis affectionibus, si
›› coxendix (narrat) à sanguine fuerit, fomentum adhibeto,
›› & cucurbitam affigito, & venas in poplitibus secato. Ecce
›› quomodo longissimam partem intellexit Hyppocrates: alioquin hos omnes, & innumeros alios ab eo descriptos, in venas pedũ, vel manuum phlebotomare oportebat. Quantitatem eductionis morbi magnitudo, & vires (sub ijs ætatem reponimus) indicabunt: ad libram, vel binas, vnica vice plus, minusúe, vt morbus, virtusq́; indicant, educere poteris. Valere siquidem ingenio, & experientia Chirurgum, Medicumq́; oportet, cùm quantitas in hoc non secus, ac in reliquis rebus medicis, certa perfiniri in vnoquoq; non possit. Si sanguinis euacuationem copiosam sufferre non possit æger, vena secta digito osculum occludas, & per spacium aliquod temporis, pura per vigesimam horæ partem sic detineto, deinde digito remoto, & parum sanguinis educto, vncia puta, vel semuncia, iterum occlude: & sic per vices reiterabis. Nam hoc secandæ venæ genus retrahit plurimũ ab affecta parte, cum minima (si lubeat) sanguinis eductione. Hoc enim phlebotomiæ diuersiuæ genus, tutius est, quàm id, quod fit aperta vena, stricto, exiliúe osculo. Nam in hac & adeps, & sanguis osculum obstruunt, vt sæpius, nec vnciam sanguinis educere possis. Phlebotomandi sunt & pueri à quadriennio, vel triennio suprà, si morbus requirat, & habitus consentiat, & quanquam hoc genere vulneris pauci

Quãtitas sanguinis.

Phlebotomia reuulsiua.

Pueri phlebotomandi.

pauci afficiantur huius ætatis infantes, id in omni magni vulneris genere conuenientissimum esse censeo, maximè in capite si sit acceptum. Non me latet hunc locum pluribus garriendi ansam daturum, maximè inexpertis, & parum considerantibus, quibus præcipuum est incautè, & sine consilio cuncta pronunciare, authoritate tamen Galeni moti, infra quartumdecimum annum non esse phlebotomandum asserente. Sed quum sit contraria hæc nostra sententia Galeno, quem omnes meritò colimus, cuiq; hercle omnem laudem, omnemq; venerationem in arte Medica debemus, eam propterea rationibus vacuã relinquere non oportebit. Videamus primò quare Galenus ante pubertatem sanguinis missionẽ recuset. Est autem hæc, quod calidi & humidi sint ij, plurimumq; de eorũ corporis substantia quotidie defluat. Nulla (quæso) lectores, occupet animos vestros amoris affectio, vel odij. Sapientis siquidem est, veritatem indagare, & inuentam toto nixu tueri, propriaq; impugnare, si vera non sint. Si igitur quia plurimum substãtiæ à puerorum corporibus defluit, digeriturq;, cùm calidiores, humidioresq; temperie sint, non competit sanguinis missio, longè minùs debetur adultis, ætate consistentibus, senioribusq;: nam horum corpora ad siccitatem magis inclinant, ac quàm illa magis naturali calore destituta. Nam in pueris etsi multa fiat difflatio, humorumq; digestio, potentior tamen fit dissolutorum reparatio, ac noua adiectio. Ostendit autem id adolescentia ipsa: quare illo medio probare nemo potest, omnimodam sanguinis abstinentiam in pueris, si eductionem requirat affectus: probabunt siquidem parciùs euacuandum esse. Præterea si insitam naturalem facultatem habent tam validam, tamque fortem, qui fit vt febriant sæpe, phlegmonasq; ingentes patiantur, & varia alia morborum genera, vel iam his affectibus obsessis, cur sæpe natura morbo cedit? sic vt eorum ali-

quis intererat, aliquis morosis ac diuturnis morbis diuexetur? Ab his si secare venam tanti dispendij & noxiæ est, qui fit, quod sæpius in infantibus sanguinem cum notabili quantitate erumpere videmus, sine malo affectu aliquo? Sodes, quis puerum quandoque non vidit, vel ab alto lapsum, vel aliquo solutæ vnitatis genere affectum cùm alicuius venæ apertura, vnde hæmorrhagia sequeretur, & sine vitæ dispendio, & sine magno quopiam malo? Ego quidem annales, biennes, triennes, & super hos plures & vidi, & fœliciter curaui: quibus exemplis motus, vbi morbus indicaret, ac habitudo non repugnaret, quandoque venam secare pueris non dubitaui, tum in vulneribus, tum in magnis phlegmonibus, magnisque febribus, atque cum bono successu. Præter hæc & multis Medicis modernis familiare hoc genus remedij in pueris esse scio. Hoc vnum tamen moneo, vt semper cum præmeditatione fiat. Commendatur autem præcipuè in magno vulnere, à quo sanguinis exigua quantitas emanauerit, vel in quibus phlegmones molestæ sit: parciùs tamen euacuando, quàm vltra modum inaniret. Nam quod defuit à principio, (si conferat) iterata euacuatione supplere poteris: non autem si multum euacuaueris, facilè corriges. Nam qui semel exhaustus est sanguis, reponi ampliùs non potest. Verùm in pueris phlebotomiæ vicem sæpissimè supplent ventosæ, frictiones, vel ligaturæ.

De auersione per aluum. Cap. X.

Purgatio quibus cō ueniat.

PEr aluum pluribus ingenijs auertimus, potionibus scilicet, clysteribus, balanis, vnctionibus. Conuenit autem quando phlebotomiam suffugiunt ægri: vel etsi hanc non abhorreant, vbi phlegmonem timeas, vel vbi tumor, vel dolor inualeant, vel si cacochymiam cognoueris ægrotum etiam si dolore phlegmoneque, hic omnino vacet. Nam vbi sit cacochymia, plethoriáue, vel primis, vel sequentibus

bus diebus, non effugiet patiens grauia symptomata, nisi purgaueris, vel sanguinem miseris, vel vtrumque præstiteris, purgabis eadem die, si corpus fuerit cacochymum, præmissa tamen phlebotomia diuersiua, qua per vices exiguam sanguinis quantitatem educes. Quod si vtrunque eodem die perficere non possis, purgationem in diem sequentem differas, vel tertium, vel quartum, vel subsequentes, si morbus exigat: præstat tamen primoribus diebus agere, prouisionis gratia, quàm subsequentibus curationis causa. Non enim in hoc casu expectanda est humorum præparatio, vt in febribus fit. Nam vulnere affectus sano corpore (excepta parte læsa) supponitur, in quo humorum concoctio, & viæ ad exitum paratæ facilè iudicantur. Conuenientius igitur in primis diebus administrandam efferemur. Quòd si post phlebotomiam, vel pharmaciam sequatur inflammatio, ex humorum scilicet malitia, vel multitudine, vtranque vacuationem reiterare, (si conueniat) non est pertimescendum. Extat autem quædam Hyppocratis propositio, quam Medici quandoque contra meam sententiam recitare solent, dicens: Quicunque inflammationes in morborum principio medicamento conatur soluere, nihil de eo detrahit, quod aceruatum est, atque inflammatum: quæ verò partes sanæ sunt, & morbo resistunt, simul eliquant. Sed pace horum ostendam, hanc sententiam non esse meo præcepto contrariam, sed eandem rationemque huic adstipulari. Non enim pharmacia humorem facientem phlegmonem dissoluere intelligo, sed paratum ad fluxū retrahere. Sic & Hyppocrates, non hîc à pharmacia omnino abstinēdum esse præcipit, sed monet, ne conemur inflammationem in parte aliqua existentem purgantibus medicamentis soluere: quoniam antequam purgatione retrahas humorem fixum, phlegmonem facientē, dissoluātur primò partes, à quibus primitus sit attractio, neces-

necessum est, stomachus puta, venæ mesaraicæ, & quæcunque inter has, & affectam partem constitutæ sunt: vnde qui iam fluxus est humor, & parti affixus, ab eadem dissoluendus, educendusúe est, vel ad vicinas deriuandus, non ad longinquas reuocandus. Qui verò ad fluxum paratus est, vel fluit, nunquam ad cōtraria incommodè retrahitur. Quòd autē (vt diximus) intelligi debeat Hyppocratis litera, non aliter ac explanauimus, & eius litera in loco proprio intelligenti firmam fidem faciet: pretere a & quæ in capite de phlebotomia recitaui, & reliquæ curæ ab eo scriptæ nos certiores reddent, fidemq; firmam facient. Scribit enim secundo „ de morbis: Si erysipelas in pulmone fiat, tussis habeat, & sa„ liuam expuat multam, ac liquidam, & cætera. Subiungit: „ Hic morbus maximè fit ex ebrietatibus, & carnium esu, & „ carnium mutatione, sed & ex alijs causis emergit, huic phar„ macum deorsum purgans, bibēdum dato, & lac asininum. „ Et libro tertio de morbis, si quis leuem anginam, quam pa„ rasynanchen vocant, patiatur, huic venam secare oportet, „ & maximè sub mamma: concomitatur enim hac parte ex „ pulmone spiritus calidus. Oportet quoque deorsum pur„ gare medicamento, aut clystere. Item peripneumonia ta„ lia facit, febris acuta tenet, & spiritum frequentem ac cali„ dum respirat, &c. Addit: Aluum aūt in quatuor aut quinq; „ diebus subducere oportet, & hoc paulò amplius, quò & fe„ bres obtusiores sint, & dolores leuiores. Adhuc in eodem „ libro, Pleuritis ad dorsum in tantum ab alijs differt, &cæt. „ Subiungit: At si æger biliosus sit natura, & non purgatus, „ correptus fuerit à morbo priusquam saliuam biliosam ex„ puat, etiam bilem probè purgato. At in libro de natura mu„ liebri: Si inflammati fuerint vteri, sambuci folia tenerrima „ in tritici recentis crassiore farina coquito, & leuiter tepida „ sorbenda dato. Et secundo de morbis muliebribus, Si vte„ ri inflammati fuerint, menses obtorquentur, & reliqua.

Sub-

Subdit. Cùm ſic habuerit, pharmacum infra purgans bi- „
bendum dato, & ſubdititius vtatur. Ex his ac pluribus curis „
ab Hippocrate ſcriptis, nobiſq; relictis facilè iudicare poſ- „
ſumus, purgationes non ſpreuiſſe in inflammationibus, &
in principio, & dum fluebat humor: eſt enim eouſque du-
cendus peccans humor: quouſq; exuperauerit, ſi vires fe-
rant. Talis debet eſſe purgatio, qualem humores oſtendũt: *Quantitas purgationis.*
quibus colores ſimiles efflorefcunt. Nec ſub ſilentio præte-
reunda eſt, quæ ex locis affectis ſumitur indicatio: nam ſi
purgationem capite, vel thorace vulneratis, quæ quoquo *Purgatio qualis.*
modo vomitum irritet, propinauerit, augebis affectum: ſe-
cus autem, ſi crura afficiantur ab hac. Nec ſpernendas eſſe
cenſemus, quæ à conſuetudine, & ambiente ſumuntur in-
dicationes. Sed & in ſanguinis exuperantia ſæpe pharmaci-
am conferre, & à ſenioribus didicimus, ratione deinde, &
experientia comprobauimus. Præterea ſunt qui vomere
conſueuerunt, quos abſtinere omnino non conſulo, ſi pars
perinde (vt diximus) affecta non obſtet, vt caput, thorax, &
venter, quæ vomitu violenter agitantur, extenduntúrque.
Hęc autem vulneribus ſemper noxia. Verùm cùm corpora
purgare Medici munus ſit, ſatis nos hîc obiter dixiſſe de pur
gatione exiſtimamus.

De reuellentibus ſine euacuatione. Cap. II.

SVnt quæ reuellunt, nulla ſenſibili apparente euacuati- *Vinculorum vſus, & quando.*
one, ligaturæ & balnea, ijs addidimus cucurbitulas, &
frictiones: verùm eæ mitiùs, is auxilijs tutò in omnibus cor
poribus vti poſſumus, tum antè purgationem, vel phlebo-
tomiam, tum poſt, dum ſcilicet fluxio moleſta, vel ſuſpecta
eſt: in corporibus boni habitus ſæpe ſiue purgatione ac ſan-
guinis miſſione, ijs contenti fuimus. In corporibus reple-
tis, ac mali ſucci, etiam poſt phlebotomiam, & ante eam re
liquas partes vincimus. vt ſi vulnere in ſiniſtro brachio exi-
ſtente, ex reliquo venam ſecueris, tibias vincire non dubi-

tabis: ſtringendo vincula non ſecus, ac qui phlebotomare intendunt, & cum moleſta, plurimumq; doloroſa eſſe cœperint, ſoluenda ſunt, mox religanda, & ſic reiteranda per vices: ante, & poſt cibum, omnino per horas aliquot ſoluenda, niſi vrgeat inflammatio, vel dolor, vel ſanguinis aliqua hęmorragia. Ligaturis etiam addere poteris, ſi aliquod prædictorum ſymptomatum moleſtum ſit, balnea ex aqua tantùm calida, manibus ſcilicet affectui oppoſitis. Poteris & his (ſi libeat) per ſe vti. Sit autem aqua, quantum ſufferri poteſt, calida tandiu in vſum venire poſſunt, ac ligaturæ ipſæ, donec ſcilicet timetur fluxio. Frictiones magis deriuare, quàm reuellere dicimus, niſi vehementiores ſint: verùm eæ cutem exulcerant, moleſtiamq; grauem inducunt, mites verò leuiter trahunt. Has tamen ſi feceris (reliquis auxilijs non omiſſis) iuuabis. Idem & de cucurbitulis dicendũ eſt: nam hæ à propinquioribus tantùm partibus trahunt, quare potius deriuando, quàm reuellendo vſui ſunt: verùm ſi vrgeant ſymptomata, & has in contrarias, & quandoq; in vicinas partes, non omiſſis reuellentibus ingenijs, addes auxilium. Has tamen, & balnea, & frictiones magis laudamus interioribus ac boni habitus corporibus. Sed nunquid & victus tenuis ſub genere reuellentium, aut (vt proprius dicam) retrahentium ponere liceat? licebit hercle. Stomachus autem cùm prima pars ſit, quæ & cibum recipiat, & nutriatur, & inter reliquas partes primò fame cruciatur, ſi cibum tradiùs ac parciùs ſuſceperit quàm debeat, quare à continus ſibi partibus humidum trahit, & hæ ab alijs, & ſic ſuccedentes: vnde duplici ratione tenuem victum profuturum eſſe in his cenſendum erit, tum quòd partes, quæ famen, ſitimq; primò experiuntur, ab alijs trahant, tum etiam quòd propter conuenientem mediam non modò non generatur noua humorum noxiorum copia, ſed qui noxam fortè inferre parati erant, diſſoluuntur.

Balnea.

Frictiones

Ventoſa.

Victus.

Verùm & hunc viribus patientisq; consuetudini proportionandum esse, nemo est qui ambigat, qui vtiq; in medica facultate fuerit exercitatus. Tenuem autem victum dico, si vel panatella, vel condro, vel ptisana tota in iure pulli, vel vituli, vel aqua, & oleo, vel butyro condita parte nutriatur, pro potu aqua hordeacea vtatur cum saccaro, primis maximè dieb⁹, posteà verò paucifero vino, & egregiè lymphato. *Victus tenuis quomodo.*

De deriuatione. Cap. XII.

DEriuare intelligimus, cùm humores aliquam partem infestantes in propinquam trahimus, vel ex propinqua educimus. Fit & hęc quandoq; cum sensibili euacuatione, quandoque sine hac. Cum euacuatione manifesta vesicatione cutis, hirundinibus, scarificatione, venæ sectione: vt si syncipút affectum fuerit, á quo aliquid ad vicinas partes trahere conueniat; vel venas temporum, vel quæ medias frontis regiones occupant, vel in nare, vel retro aures quandoque apparent, tundimus, vel collum ventosis appositis scarificamus. Possumus, & herrinis & masticatorijs medicamentis ad fauces & nares euocare. Herrina tamen, nisi vrgeat necessitas, subterfugienda esse laudo: molestiam namq; maiorem inferunt: prosunt tamen maximè, si ratione sint administrata. Similiter si cubitus male habeat, quòd hoc remedij genus desideret, venas manuum, vel eas, quæ infra cubitum sunt (affectæ tamen parti vicinores) secabimus. Eodem modo si coxa, eam, quæ in pede, vel poplite, vel vicinorem aliquam aliam, si se ostenderit, vel circũ tacentem cutem scalpello obtũdere, vel easdẽ vesicare. Verùm isthæc facere, facillimũ est: quantum enim, quando, & quomodo, difficile. Fieri debet deriuatio, quando fixus aliqs humor partem aliquã obsidet, sic vt euacuato, purgatoq; (vt decet) priùs corpore, neq; solo Naturæ beneficio, neq; dissoluentiũ medicamentorum ope dis- *Deriuatio quibus fiat. Deriuatio cum euacuatione. Quomodo deriuandum.*

flari quidem potuerit, præcipuè propter eius multitudinem, vel propter eius craſſitiem, vel lentorem, vel cutis densitatem. Tantum, ac tandiu deriuandum eſt, quo ad partem in proprium habitum reſtitueris. Verùm reiteratis vicibus, ſi vnica non ſuffecerit: vt plurimum enim non ſufficit. Facilè enim non diſſipatur humor, qui longo tempore parti alicui eſt infixus, præcipuè ſi neruoſa hęc fuerit: quare ab ijs ad euacuationem, quæ à propria parte fit, eſt recurrendum.

Quandiu deriuandum.

De euacuatione à propria parte. Cap. XIII.

A Propria parte euacuare oportet, omiſſa ea euacuatione, quæ vel ſanguinis, vel puris, vel alterius cuiuſpiam in ſinum aliquem collecti humoris fit, quando ſanguis craſſus, vel lentus in aliqua parte fixus, neque deriuatione, neque reuulſione aliò euocari potuit, vel caloris naturalis beneficio diſſlari. Varijs igitur ingenijs hæc perficitur, vſtione ſcilicet, reſiccatione, hirudinibus, ſcarificatione, & euaporatione. Primò euaporantia tentanda ſunt, inter quę principatum obtinent fomenta ex aqua calida, vel ex vino ſi vlcera adſint, in quibus ſi valentiora requiras, chamæmelum, vel nepetam, vel calamenthum, vel aliud quidpiam eius generis addere poteris. Præterea vnctiones ex chamæmelite oleo vetuſto, anethino, liliaceo, œſypo, & ſimilibus ſuccida lana ab vnctionibus circumuolutis membris, bis ſingulo die eadem fouendo. Si diſſoluentiũ officio in tres quaruorue dies voti compos non fias, ad ſcarificationes, vel hirundines, vel veſicatoria, vel altiores vſtiones recurre. Verùm neq; hæc, neq; illa ſecurè adminiſtrantur, niſi & fluxu prohibitio, & corpore recrementis liberato. Diſſoluentia nanque calida ſunt, & veſicantia. Scalpellationes & vſtiones, non ſine dolore fiunt, quæ omnia in corpore mali ſucci, vel multi adhibita, ad eandem partem retrahunt magis, quàm euacuare poſſint, vnde geminaretur morb⁹. Præ-

cedant igitur reuellentia oportet, & qualia, & quanta conueniunt, quò tutiùs opem feras. Nunc quomodo supprimi debeat sanguis, qui è vulnere abundantiùs effluit, dicendum est.

De sanguine supprimendo Cap. XIIII.

SAnguis, quum totius corporis pabulum sit, quo deficiente, simul vitam desciscere sit patenussimum, tutelam igitur sui nobis preiudicat, si vita frui debeamus: quare tota ope nitendum est, vbi is abundantiùs effluat, vt cohibeatur quod varijs ingenijs fieri solet, obstruētibus, repellentibus, adstrigentibus, reuellentibus, & vrentibus. Repellunt refrigerantia, & adstringentia, vt aqua lactucæ, endiuiæ, cucurbitæ, poligoni, sedi vtriusq;, & solani succi, myrtillorū, baccæ, rosa, malicorium, galla, lysimachia, myrobolani, bolus armenus, cerussa, plumbum vstum, gypsum, lithargyrum, rubigo ferri, alumen, reuellunt vincula, balnea, frictiones in oppositas partes. Phlebotomiā, & purgationes omitto: nam simul & vires deijciunt. Vrunt medicamenta caustica, vt auripigmentum, sandaracha, sublimatum, & alia varia, quæ arte parantur crustifica, & quæ ignita sunt ad vsum hunc structa instrumenta, vt aurea, vel argentea, vel ferrea. Obstruūt tenacia, lenta, viscidaq;, vt glutem piscium, gummi cerasorum, amygdalarum, thus, aloes, mastix, & similia: hæc autem per se sanguinem cohibent, si vena exilis sit vnde profluit: sed vbi vena diuisa aliquo modo magna fuerit, sunt miscenda reliquis medicamentis. Si igitur vena secta superficialis appareat, tutius est, eam ignito ferramento vrere. Si verò profunda sit, quæ visui non manifestetur, hoc vnguento vulnus reple. Rec. boli armenæ, ferri rubiginis, an. ℥.ij. mosticis, aloes, thuris, an. ℥.j. cum albumine oui incorporentur. Aliud, Rec. glutinis piscium, masticis, boli armenæ. an. ℥.ij. gallæ immaturæ, plumbi vsti, thuris, an. ℥.j. cum albumine oui incorporentur. Potes & pilos leporis minu-

Refrigerātia.
Adstringentia.
Reuellentia.
Non laudat phlebotomiam, neq; purgationem.
Vrentia.
Obstruentia.

tim incisos,& flores,seu gossipium salicis,vel populis ijs im miscere, similiter filamenta ex panno molli subtili, ex quibus cùm bene eisdem vnguentis erunt imbibita, turundæ, prout vulneris forma postulabit, magnæ vel paruæ, breues, vel longæ parari poterunt: duriores in hoc casu requiruntur, ac maiores, sic vt ora venarum possint comprimere. Aliud, Rec. boli armenæ ℥.ij. cerussæ, lithargyri, myrobalanorum chebulorum & citrinorum. an.℥ j.ß. masticis, glutinis piscium, tragachanti, an.℥.j. cum oui albumine fiat vnguentum. Aliud, quod valentius adstringit. Rec. gallæ omphacitis, boli armenæ, lithargyri, an.℥.ij. cinnabaris ℥.j.ß. omnibus subtilissimè tritis cum oui albo misceantur, & parentur licinia ad vsum, quę & arida conseruari possunt, quę iterum eodem vnguento molli & recenter facto liniri debent, propter earum asperitatem, dum vsus postulat: nam hæc citius cohibent, vel puluis omnium supradictorum, si in vulnus aridus imponi possit, celeriùs sistet. Alia, quæ & valentius adstringunt, exiccantq;. Verùm non sine dolore, molestia, & crusta, si copiosius sint imposita. Rec. balaustiorum, masticis, terræ sigillatę, an.℥.iij. aluminis scissilis, vel rochæ, si scissile non sit, æris viridæ, æris squammæ, ann.℥.j. cum oui albo, vel vino austero fiat miscella. Aliud, Rec. lysimachiæ, balaustiorum, boli armenæ cerussæ. an.℥. ij. ferri scoriæ in aceto præparatæ, aluminis, viridæ æris, an.℥.j.ß. chalcanthi.℥.j. cũ oui albo, vel austero vino misce ad vsum. Si forte hæc diutius conseruare velis, tunc in teretes pastillos redige, conum ex altera parte habentes, quò in vulnus poni faciliùs possint. Verùm cum vino, vel passo eos componere præstantius est, qui aridi sunt conseruandi. Citiùs autem in vulnus dissoluũtur, quàm qui cum oui albo. Sed quum dissolutum quasi vnguentum velis, oui album præponitur: constipat autem magis suo glutino. Ast ligaturæ reuellentes vna adhibitæ magnam in ijs opem ferunt: quæ

Ligaturæ.

quomodo

quomodo sint vsui conferendæ, in capite de reuellentibus concipies. Quòd si horum remediorum auxilio voti compos non fias, ad ignita instrumenta propera, si ijs manantis venæ ora contingere existimes. Celeriùs namque, tutiùs, ac minore noxa effectum præstant, quàm quæ vrunt medicamenta. Hæc siquidem ingentem, ac per horas multas dolorem excitant, vnde & fluxus interdum vehementer irritatur. Prætereà si non compresserint, actualibus cauterijs difficilè iuuabis, donec scilicet sit exempta ab illis facta crusta, in quo temporis interstitio animã æger simul cum sanguine efflare poterit. Quòd si vi escharam illam extirpare susceperis, operosius vtiq; reddes negotium. Præstabitur igitur ab vsu supradictorum medicaminum siccantium sine morsu, & adstringentium ad hæc te conferre. Verùm hominem in anatome exercitatum requirit, qui venarum situs bene noscat. Instrumentorum autem formæ tales esse debent, quales diuersitas vulnerum postulat. Eorum tamen aliquot inscribemus pro exemplo, quæ vt plurimum ad hunc vsum erunt accommodata, siue superficialis, siue in altum sit posita vena, & hæc sunt: *Cauterii actuale.*

Tu alia, prout effectus requiret, struere poteris. Vsus autem talis est: Duo habebis ex ijs, eiusdem magnitudinis quæ vt igne candeant facito, & membro circumquaq; pannis in aceto & aqua madidis bellè munito, alterum summè & in vulnus firma manu mittas, eam partem fortius premendo

in

in qua venam fore existimaueris: & cùm hoc frigefieri cœperit, in ignem remitte, & alterum candens capies, & preme, quoad fluere destiterit. Quòd si vel os, vel cauitas aliqua venam tangere non permiserit, & fluere non desinat, properare ad ea non est dubitandū, quę vrere possunt medicamenta: nam tunc & tutior locus talib⁹ medicamentis relinquitur, & minus molesta fiunt: quorum compositiones tales erunt. Rec. cerussæ ℥.iij. balaustiorum ℥.ij chalcanthi, aluminis, an.℥.ij. arsenici scrup.iiij. cum passo fiant teretes pastilli. Aliud. Reci. terræ lemniæ. gallæ omphacitis, mastiscis. an.℥.ij. cinnabaris, aluminis, an.℥.j.ß. Salis gemmei, arsenici, chalcanthi, an. scrup. ij. viridis æris, minij, an.℥.ß. cum passo fiant pastilli. Aliud Rec. sublimati. ℥.ij. chalcanthi vsti, pulueris præcipitati, cerussæ, minij, an. iij. pollinis. ℥. ij. cum aceto acerrimo fiant pastilli. Attendendum autem est, vt quum hæc in vsum pones, aliò humores euoces, remittasq; vicinas partes refrigerantibus sæpius (quandiu dolor tristabitur) muniendo, & longinquas vinculis stringendo. At quod præcipuum, tutissimumq; in hoc casu sem per inueni, est vulnera laxis fascijs (conuenientibus medicamentis appositis) vincire, deinde manu super vulnere posita immota medicamenta conseruare per dies aliquot, tres puta, vel quatuor, quinimò & plures, nisi dolor aliquis vrgeat: nam tunc soluere expediet, ac medicamenta renouare. Pro hoc igitur officio duos, tresúe homines paratos habere oportet, quò vicissim quiescere, & auxilium ferre inter se se valeant: permutēt (si calorem aliquem sentiant) frequentius manus, casq; modò vnam, modò alteram infrigidam aquam madentes, ne affecta pars calefiat. Fluxibilior namq; calore redditur sanguis. Sed & situs talis affectæ parti est eligendus, vt quietior sit, ac, si fieri possit, rursum vergat. Nunc verò tempestiuum est, vt ad curas exponēdas properemus: est autem hoc, quod intendimus.

De Curatione. Cap. XV.

CVrationibus igitur huiusmodi vulneris inquantum se, prima intentio est, auferre extranea, si quæ sunt auferenda, mox ad curandi formam, quæ contuso, laceróue vulneri conferre perpetuò nouimus, se conuertere, vt contusam scilicet, laceramque carnem à sana quanto citiùs separare intendas, idque medicamentis quantum possis minus mordentibus: quale est, quod ex mercurij puluere (quē præcipitatum appellant) paramus. Miscemus autem præcipitatum vel cum rosaceo, vel cum oleo simplici, vel cum butyro, vel recenti axungia suilla, semunciæ puta butyri, puluer is drach. adijcies, seu binas, vel minus, plusúe, prout contusio, vel magna, vel leuis fuerit. Nam quanto glans maior fuerit, non modo vulnus maius reddit, sed & altius circumquaq; partes tundit. Parantur & alia medicamenta ad hoc munus, vt Aegyptiacum, & similia: verùm hîc tantùm illius memoriam facere libuit, cùm inter reliqua huius facultatis principatum obtineat, sic vt aliquid miri prę stare videatur: contusam enim, putridā, vel magis auctam carnem cum minimo, vel nullo dolore dissipat, vulneri non modò nullum cruditatis vestigium relinquens, vt reliqua, sed cocta, temperata, beneq; disposita reddit: quare illud præ cæteris omnibus meritò anteponendum esse censui. Ex hoc igitur penicillos, puluillos, lychnia, & quas flammulas vocant, & cætera similia insperges. Hoc vnguenti genere vnico die, vel duobus ad summum vtimur, satis superque erit tribus, si contusio vehemens fuerit: sequentibus verò diebus ad ea, quæ leuius abstergant, & moderatè exsiccent: quibus si contusæ carnis aliquid adhuc impendeat, butyri paululum adijcere poteris, perinde vt affectus indicabit, quibus succedant carnem generantia, & cutem inducentia, vt puta mel simplex, vel rosaceum, mel cum hordei farina, vel orobi, vel fabarum: cui addere poteris aristo- *Vnguentum.*

lochiam, minus centaurium, terebinthinam, thus, aloen, euphorbium, myriophylli, verbasci, apij, chelidonij, vel plantaginis pulueres, vel succos, vel balaustium, vel galla, vel mirtus, vel cupressi nux, vel lithargyrum, vel vstū plumbum, & alia huius generis, prout vlceris habitudo, vel partis natura, vel hybernum, vernum vel æstiuum tempus dabūt indicium. Sed quod maximè monendum esse censeo, cùm in hoc sæpius peccent negligentes Chirurgi, est, ne sint clavi, vel lychnia vltra modum crassa, vel longa, vel dura, vel aspera, pungunt longa, crassa extendunt, lacerant aspera, eoq; magis, si dura sint. Parentur igitur ex mollissimo, subtilique linteo, vel carpentatis pannis, vel gossipio retorto, quo dolores non excitent, & si membrorum ossa fracta fuerint, tunc membra situentur commodè, ne doleant, ac cæteris sibi continuis paulò altius, ne facilè ad illa humores fluant: nec multis, nec strictis ligamentis sunt liganda, sed paucis, & laxis, immobilia, quantum fieri potest, conseruentur. Hæc compendiosè de vulneris curatione, quæ, vt fœliciùs succedat, prouisione vacet non oportet. In prima igitur cura, cooperto vulnere (nisi nuper sit à cibo) tundatur ex aduerso vena, & sanguinem copiosiùs educes, si è vulnere parum fluxerit; quòd si ex eo multus fuerit effusus, parum vel omnino nihil ab alijs partibus extrahere expediet, sed vice phlebotomiæ vincula, frictiones, balnea, vel ventosæ suppetent. Et si mali succi æger occurrerit, à sanguinis missione, die puta immediatè sequenti, corpus purgare conueniet, circunstantesque vulneri partes prima die repellentibus fulcire, oxyrrhodino puta, vel aceto & aqua, vel aqua, in qua incocta sint mali coria, baccæ, vel folia myrti, galla, & similia, vel omphacium per se, vel cum aqua mistum: victus tenuissimus sit primis diebus, reliquis autem semper aliquid addendo, prout morbi magnitudo, virtutis robur, & patientis consuetudo indicabunt. Et hæc cùm

Qualia lychnia.

Prouisio.

suc-

ſuccinctè,generaliterq; omnia dixerim,non alienum erit, nos ad exemplares curas conuertere: hæ namq; magis ſenſum mouent.

De curatione vulneris capitis. Cap. XVI.

ITa vt humani corporis partium præſtantiſſima eſt anima,ſic & reliquarum omnium eius ſedes, hæc autem eſt caput: hinc igitur ſumamus exordium. Ex bombardeola, ſclopettoúe varia in capite vulnera inferuntur, quæ quantumuis parua fuerint,ſemper magni exiſtimanda ſunt:non enim facilè in ijs corrigi poteſt inflammatio, ſi fiat: fiunt quippe facilè, niſi ſumma diligentia ſint tractata. Cutis enim denſa eſt, à quib. non ſine labore trāſpirant ſuperflui humores:longe tamen maius negotium faceſſunt,ſi internis partibus communicet læſio, & horum etiam magis, quæ vel circa commiſſuras, vel tempora, vel occiput, vel oculorum regiones ſunt accepta. Agedum, ſi ipſum ſimplex fuerit, vndequaq; raſis capillis vnico, aut ad ſummum duobus diebus hoc vnguento curabis. Rec. pulueris præcipitati optimi ℥.j. butyri recentis ℥. ij. olei roſati omphacitis ℥.j. croci grana duo, miſce, & fiat vnguentum, quo puluilli imponendi ex molliſſimo carpentato linteo illinatur, eoque tenuius craſſiusúe perinde vt in vulnere maior, vel minor apparuerit contuſio. Aſt vbi hęc maior fuerit, vnguentum copioſius, minori mitius impones : deſuper autem oui album cum roſaceo, & bolo armena in formā vnguenti miſta. Secundo autem die aliud medicamentum impones,quod aliquo modo digerēdo moderatè abſtergat, & leniter exſiccet, cuius hæc erit forma: Recipe terebinthinæ claræ in albo vino ter lotę, an.℥ß. mellis roſati, an.℥.j. butyri recentis ℥.ij. farinæ hordei, pulueris ariſtolochiæ rotundæ, radicis ireos, an.℥.j. aloes ℥.ß. miſce, fiat vnguentum. Hoc autem vti poteris donec in vulnere optima appareat digeſtio : quæ ſi illud rationabiliter ſe gerat, quartum, aut ad *Vulnus ſimplex in capite.*

 ſum-

summum sextum non excedat: & tunc ab vnguento amoto butyro siccantius (vt requiritur) illud facies, addendo ex pulueribus quod satis sit, si magis siccare intendas. Facilè autem curatur in capite vulnus, si illud simplex sit, modò æger non in humoribus tantùm, sed & in moribus sit temperatus, arteq; curetur. Verùm quod complicatũ est (quod
Vulnus cõpositum scilicet intrinsecis partibus læsionem communicat) laboriosum non solum patienti, sed & ijs, qui curam susceperũt, existit. Si ergo intrinsecarũ partium offensa sensui pateat, vel saltem de se magnam faciat Chirurgi opinionem, statim os deliberare intende, ea parte scilicet, quæ magis grauata est, sic, tantumq; cranei detegas, vt fracta, educendaq; ossa eximere, collisa terebello perforare, vel radenda liberè ciclisci scalpere possis. At incisionis forma duplex est, altera trigona, tetragona altera: sed hæc ad intentum nostrum magis conducit. Ea autem est, quæ duabus lineis orthogonaliter se secantibus depingitur.

In prima igitur cura (si fueris vocatus) nouacula bene secante, ac manu ponderosa cutem sic præscindito, vt pericranium vnà diuisum sit, mox vnguibus, vel (quod aptius est) instrumento aciem obtusam ex altera parte habentem, ex altera parte bene secante, qua meningem os tegentem, si vsquam à nouacula insecta remanserit, scindere valeas, non amota ab opere manu: cuius formam hîc intueri licet.

Os

Os igitur excoria, ac labra euerte: & si glans in propriam cerebri substantiam intrauerit, salutis omnino spes eximitur: si verò nondum ingressa, ossis aliquid à reliquis separati reliquerit, quod non magno negotio euelli possit, educas. Sic si glans in osse sit fixa, vt infrà latiùs dicetur. Quòd si nihil hac prima cura, quod facilè educi possit, appareat, vulnus puluillis ex carpẽtato linteo, vel mollissima stuppa paratis, in austero vino, vel omphacio, acetoúe prius madidis, ac expressis recenti rosaceo omphacitide, vel mirtino cum bolo armena, post imbibitus, ac tepidis priùs reple. Si verò propter aliquam sectam venam sanguinis hæmorrhagiam verearis, omissis oleis, lychnia in omphacio, vel aceto accerrimo madida, ac fortiter expressa, oui albo, in quo abũ danter sit bolus armena, illinantur ad vsum sequenti die, hæc miscella componatur. Rec. rosacei omphacitis, ac recentis anas. 2. albumen vnius oui, boli armenæ an. 1. croci grana duatuor, misce, ac penicillis superpone: hoc eodem vnguento circumstantes partes vulneris munire salubre erit, per ternos, quaternosúe dies, propter inflammationis suspectum: in vulnere autem sat est prima die imponere, deinde ad huius digestiui vsum accedes. Rec. terebinthinæ in vino albo ter, vel quater lotæ an. 2. vitella duorum ouorum, olei rosati an. ℔. croci grana quatuor, aloes scrup. 2. misce, & vtere donec abstergendi tempus aduenerit, quod nõ præteriturum quartum diem fatemur, si æquè se res gesserint. Sunt qui putrefactiuis (digestiua appellata) diem septimum vt firmum terminum præscribant, alij etiam & vltra hoc expectantes putridæ carnis separationem vndique labia

Digestiuum.

Digestina quo, & quãdo tẽ.

labia ambientis, ignari bonam carnem putridæ subsisten-
tem indies putrefieri magis, nisi quæ iam suppurauit abster
gentibus amoueatur. Hos autem ratum dimittendi dige-
rentis medicaminis terminum præfinimus, quod est hoc,
dum videris vulnus concoctum iri, hoc more, nec tibi septi
mum, nec alium quemque diem (vt crassæ Mineruæ vul-
nerarij faciunt) præstitues firmum. Ab hoc medicamine
cùm abstergere licebit, ad id recurres, quod suprà ordina-
tum est, constans ex melle & cæteris. Hoc quantum ad
ea quæ curationem carnosæ partis spectant de capite sint
dicta. Si verò (vt diximus) ossis læsio fuerit, sic vt interna-
Si os læsum. rum partium aliquam malè habere existimes, puta, vel ve-
na rupta, vnde sanguis sub cranio effusus, sub caluaria va-
gus exitum postulet, vel pus quod contingit iis, qui iam diu
vulnus accepêre, vel cerebrum ossis collisione prematur,
vel ab aliqua asperitate (si os fractum sit) pungatur, tunc
ocissimè ad ossis, vel puris molestiam inferentis, ablatio-
nem, vel ad vaganti sanguini liberum exitum parandum
properandum est: quamobrem recta mente perpendenda
sunt signa, ne omittas vbi requiritur opus, vel agas, vbi suf-
fugiendum est, quæ omnia in his frequenter, & ægris, & ar-
tifici opus molestissimum reddere consueuerunt, osten-
dunt igitur læsionem intrinsecus susceptam sensui non ma
nifestam, casus cum vertigine, vel visione plurimorum lu-
minum, mentis alienatio, sopor, oculorum tumor cum ru
bore, sanguis per nares & aures, eruptio, vomitus, resolutio
aliquarum partium, apoplexia: verùm non necesse ad ho-
rum singulum deducitur, vt certo argumento proferamus
cerebri offensam, (cerebrum nunc intelligo quicquid in-
tra cranium continetur) cadunt enim quandoque aliqui
capite percussi, nulla cerebro illata iniuria, alios stetisse vi-
dimus, quibus duram menigem laceram deprehendimus,
quare in his iudicandis, vbi anceps res est, prudentem
Chirur-

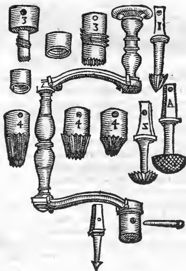
Chirurgum esse oporter, qui cuncta bene penset, iudicet, agatque, pristinam scilicet patientis naturam, mores, motus, vires, præsentibus conferendo. Si itaque os aperire cogamur, quanto celerius fieri potest, fiat. Primo puta die, vel secundo, quo sanguis nondum coagulatus, facilius exeat, ne vagabundus cerebrum perturbet, vel premendo grauet, vel æstuando inflammet, minusque extendendo dolorem faciat. Verùm vbi à principio non facta fuerit, eamque subterfugere non liceat, reliquis diebus efficias: satius namque est, quo quomodo tardius occurrere remedijs, quàm ijs omissis sine spe morbi ægrum destituere. Quare & tertio, & quarto & sexto, & decimoquarto, & reliquis diebus indifferenter agere poteris, non enim pro hoc opere præstando criticos dies vereri oportet (vt quidam faciunt) non intelligentes artem, existimantes id quod ad vnum refertur in arte medica, idem reliquis omnibus esse referendum, nulla habita distinctione: errant tamen maximè.

Obseruantur tamen in ijs critici dies ad prognosticum, non ad curam. In febribus autem ad vtrunque: nam in febribus purgationes, balnea, phlebotomia, neque aliud quicquam quod naturam diuertere possit ab opere, si aliquid moliri sit dispósita, agere verendum est, non aliam ob causam, verùm in hoc affectu non id expectandum est: non enim Natura os perforabit, vel opportunè quod pungit semper auferre potest, egens in similibus omnino Medici auxilio. Quare quocunque die operatio hæc fieri potest, nullo discrimine habito, præter hoc, quòd quanto citius fiet, in melius res succedet.

Sed antequam vlterius progrediar, operæpretium fore duxi, hîc terebrarum formas aliquot ad intentum nostrum salutares, & à multis non cognitas describe-

scribere, quarum quæ quaternario charactere signatur, cæterarum omnium in suo genere vtique tutissima ac commodissima, à me excogitata est, nec amplius ab alio (quod nouerim) cognita. Quæ ternario charactere notatur, ea est, quæ passim per officinas chirurgorum transcurrere videmus, quam etiam Hippocrati fuisse familiarem existimamus, à Galeno chinicidas, quod (vt Celsus interpretatur) modiolum significat, cui binarius character iungitur, aliud illi figura simile apud aliquos chirurgos nostri temporis vidi, verùm in modum limæ intersectum erat, vt omnino simile esset his sphærulis, quibus fabri ferrarij vtūtur ad typos formatos, quibus plumbææ glandes conficiuntur ad sclopettorum vsum, cuius figura literam habet appositam A. sed istud in operatione molestum est, quum statim eiusdem asperitates scobina repleantur, sic vt singulo ferè circuitu, noua lotione egeat, at hoc nostrum diuerso modo ab illo sectum est, sic vt celerius aptiúsque operam perficiat, quanquam non tam frequenter vt primum vel quartum in vsum veniat. Reliquum genus, cui vnitatis character assidet, etsi meo genio similiter vt quartum excogitarim, aliud tamen non dissimile, licèt quodammodo nostro sit obtusius in commentarijs super Hippocratem Guidi Vidij nuper in Gallicam linguam ex latina trāslatis comperi, quod ante hunc etiam apud Celsum verbis depictum cognouerám, id autem est, quod à Celso secundo loco describitur, ab acuto scilicet mucrone incipiens, in latius tendens, in longioris quasi capituli formam, de reliquis, quæ vel laqueo circummouentur, vel arcus fune, vel ligno transuersim posito fune vincto, quo fabri ferrarij vtuntur, vt nondum in vsum venire possunt, sic de ipsis quicquam scribere omnino superfluum esse existimo, terebrarum autem formæ hæ sunto.

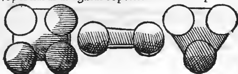
Sed

Sed quia quandoque in caluariæ fractura vel collisio ita ingens est, vt terebra totum illud amplecti minimè possit, peruestigandum est, qua industria (si oporteat) id auferendum veniat: nam Galeni modus, quem etiam Celsus confirmauit, horridus ferè videtur, quum caluariam clypeato, aut si malis, lenticulato scalpro plumbeo malleo percusso, quantum sufficiat secare mandet. At nos triplici modo vbi opus requiritur, rem peragimus: aliud est nostris terebris toties perforare, quoad totum quod amouendum est, sit remotum, vt in his figuris videre licet.

Cuſpides autem quæinter circulos remanent, lenticulato ſcalpro obtunduntur, nam modus iſte (ſi os firmum aliquantulum exiſtat) ſatis facilis ac tutus eſt, & à me fratreque meo ſæpius vſu comprobatus, ſic vt ſuperſtites adhuc viuant aliquot ex his, quibus operam noſtram, ſimul atque conſilium communicauimus, inter quos Caſtagnedus Hiſpanus miles quinquagenarius bellico malleo, aut (ſi mauis) claua percuſſus, terebratione reiterata, quod ſat fuitè cranio ſeiunximus. Item infans biennis molitoris filius, caſu à Germano milite lapidem proijciente, in ſincipite magnò ictu percuſſus fuit, hunc triplici perforatione curauimus. Chriſtophorus calceolarius agens annum circa vigeſimum, haſtili ferro, quod alabarda vulgò dicitur, quinque terebræ operibus rem perfecimus, nec non alios ſimili ope adiuuimus. Alius ſecandæ caluariæ modus eſt, ſi in longum ſecare intendas ab vtraq; parte terebra os perfora, & ab vtroque circulo, ac ſi eos intra duas paralellas includere velles, elicies ciclíſco, aut acuto ſcalpro raſorio paruiore parabis, quo ferra vltro citroque ferri minimè poſſit, inde quod intra vtrumq; oſculũ remanet, ferra ſecabis eodẽ more procedendũ eſt, ſi in latum longumq; auferre craniũ expediat, vt per has alias figuras cõprehendere facilè poteris.

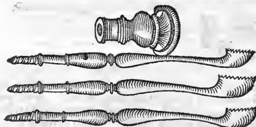

Ter-

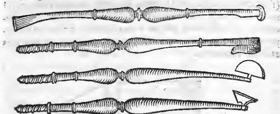
Tertius modus eſt, quum ſine terebellis ſola ſerra & ſcalpris, præcipuè cùm os amplum eſt, quod tundēdum venit, auferimus, verùm vt dictum eſt, adunco vel acuto ſcalpro, (ſi libeat) fulci parandi ſunt, ne huc atq; illuc ſerra fluat, vel pedetentim ſecura manu ſola ſerra fluat, vel pedetētim ſecura manu ſola ſerra parare viam poteris, ac quantum oporteat ſecare, ad hanc puta formam vel aliam, vt ipſa oſſis affectio monebit.

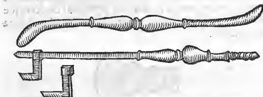
Serra breuis eſto, ſubtilis, dentibuſque bene acuminatis, in medium minimè conuexa, cum forti manubrio, ac longo, quantum manu commodè prehendi exercerique poſſit, ex quibus plures etiam paratas habere licebit, forma autem talis ſit:

Atqui & nunc ſcalprorum formas hîc deſcribere non erit inutile, nam ſola horum ope, ſæpe in vulneribus cæſim factis ægros iuuimus.

Sed nec hippomocleati vectes, eleuatoria dicta, ſub ſilentio ſunt prætereundi, quorum officio roſtris coruinis, vel gruinis, inuicem adiuuantibus, non rarò à labore, & periculo patientes liberauimus, vbi potiſſimum magna ſit oſſis labefactatio, quorum formas hîc ſubiecimus.

Nunc quomodo horum ſingulum in vſum veniat, exprŏmere tempeſtiuum eſt. Duæ igitur terebrarum figuræ, quarta ſcilicet & tertia ſphærulam oſſis ſecant, amplitudini inſtrumentorũ & magnitudini reſpondentem, & vſui præcipuè veniunt in colliſionibus vel fracturis, in quibus os firmum eſt, quod auferre eſt neceſſum, vel in fracturis punctim illatis, vel contuſionibus paruis, vel quæ quandoque

ex ſclopettorum glande fit, vel alterius rei ſimilis, ſecunda verò admodum raſorij ſcalpri in circulum radit, oſculum in vitrea quantum lens eſt, parare apta eſt, reliquas partes circumcirca oſculum exiles admodum relinquēs, quæ vel eleuatorijs frangi, vel lenticularo ſcalpro abradi debent, ne acies in vitrea relicta aliquo modo cerebro officere poſſit, ac etiam quo magis amplum foramē reddatur, accommodatur, vbi oſculum ab acuta terebra factum augere aliquomodo velles, quod quandoque accidit, vbi craſſior ſanguis, vel pus aliquod tenacius ſub caluaria ſint inuenta, vel vbi caries oſſi immineat, quæ ad ſecundam vſque laminam deſcendat, quod frequenter apparet in his qui ſyphillide diutiùs cruciantur, & non ſolum in capite, ſed & in oſſibus tibiarum omoplattæq; carie infectis vſui venit. Primum quidem quod capituli longioris acutiorisq; formam refer, in acutum os transfigit, ita vt oſculum quantum milium, vel paruum ordeolum eſt, relinquat, aptè eo vtimur, vbi tantùm caluariam tranſpirabilem reddere ſit congruū, quo craſſi vapores, vel ſanguis ex aliquo ictu ſparſus, nondū coactus; vel pus aliquod intra caluariam gemitum, vel ab externo aliquo ſinu interius reſudatum, liberum (inquam) hæc omnia exitum habeant. Ad faciliorem igitur doctrinam fingamus in bregmate acceptum eſſe vulnus, cùm leui illiſione, quæ ſenſui manifeſta non ſit, ſymptomata autem de intrinſecus accepta offenſa fidem faciant: oſſe prius (vt dictum eſt) bene, ac quantum ſufficiat detecto, prima terebra illud vbi colliſum eſt, transfige, ita vt ſanguis ſub eo errans, liberè exire poſſit. Si verò hoc oſculo facto vitream (quod in colliſionibus plerunque euenit) fortiter labefactatam eſſe noueris, tunc quarta terebra maiuſcula orificium auge, quòd ſi tibi hæc præſto non ſit, tertiam ſume, nam & ea commoda eſt, modò tutiore manu tractetur. Si verò fractura pateat, eaq; in glandis formam (quod vt plu-

rimum fit) sit facta, tunc terebra quæ totum os fractũ amplectatur perforare oportet, illudque eximere. Sed hîc extra propositum non erit, curam à me factã auditu dignam pro exemplo in hominum memoriã exponere. Die secundo à Ceresolense conflictu (nam tũc temporis Chirurgiam exercebam) profugus Hispanus quidam miles, qui in dextro bregmate infixã glandem plumbeam ferebat, supplex ad me venit, cui actutum manus adhibui, & quantum oportebat ossis denudaui, glandemq; coruino rostro strinxi: hæc tamen tam tenaciter ossi adhærebat, vt sine magno horrore, ac etiam periculo illam educi non posse comprehenderem. Quamobrem eam alia industria educere putaui, sic ad tertium terebellum conuersus (non autem eo tempore quartum meũ excogitaueram) quo deinde (vbi mihi oblata fuit occasio, semper ac felici astro vsus sum) glandem cum exili ossis ciclo illam cingente prosperè extraxi, primis postea diebus, vsq; dum sanguis, qui iam sub cranio coactus iacebat separati, in pusq; verti cœpit, simplo mellis rosati triplum rosati olei, admiscui, imposuique, quod vice versa commutaui, dum concoctio apparere cœpit, olei scilicet simplo triplum mellis adieci, postea solo melle, per dies aliquot contentus fui, cui postremo ordeaceam, & iridem addidi, qua miscella sum vsus ad tempus vsque ducendæ cicatricis oportunũ, circa carnosas partes eodem modo processimus (vt dictum est) phlebotomatus purgatusque sic, vt (fausto numine) in pristinam sanitatem restitutus fuerit. Si verò glans obliquè præhenderit, osq; valenter cursim fricauerit, ac aliquo modo depresserit, fortè sat erit illud ciclis scis, aut acuminatis rasorijs ad duram vsq; meningem fodere, si fortè magna sit ossis fractura, quæ (etsi à paruis sclopettis nõn fiat, cum aliqua vitæ spe) contigit tamen sæpius ex causa alia, quæ diuersam curam ab hac minimè postulat. Cutis cautè secanda est, ne per fracturarum rimas cerebri menin-

meninges exulceres,postea ossis frustula, quæ non magno negotio educi poterunt, eximere scilicet digitis,& rostris: quòd si alia depressa sint, quæ adhuc firma persistant, tunc eleuatorijs ad situm naturalem reducere nitendum est,nec illa vi educere,sæpe autem reuniuntur. Quòd si super commissuris extiterit vulnus,idque transpiratione egeat, ea parte perforandũ est cranium, qua magis affectus vergit : vel si in vtranq; communicet,ex vtraq;: eiusdem verò commissuræ ossa (nisi vehementius super cerebro deiecta fuerint) ne trahas, vel vi educas, sed sat erit, orificijs scilicet factis, quod depressum est, in commissurarũ regione eleuatorijs ad naturalem situm, quantum valeas reducere, ac sinere. Nam multoties(vt diximus) religantur: quæ si reuniri amplius non valeant,Natura tutius,& minore negotio, illa separabit, & euomet, quàm resistet symptomatis, quæ sequi solent violentas mẽbranarum extensiones lacerationesq;. Nam in cõmissuris dura meninx inseritur, per illasq; transit:quare si eadem ossa vi extrahere tentaueris, meningem laceres in ea infixam necesse est,vnde phlegmones, conuulsiones, mox & interitus sequuntur, timendaq; simul sunt & tempora,& occiput. His ampliusà quaeunq; ossis ablatione statim aculei, acies, asperitatesue in vitrea relictæ, qualescunque fuerint,summa diligentia auferre, lenireq; oportet, lenticulato cultro, vel eleuatorio aciem ferẽte, vel alio quopiam quod rei cõferre posse perceperis, ne durã meningem, quæ nunquam non mouetur, pungant, lancinentq;. Cuditur clypeatus culter plumbeo malleolo. Sed cùm hoc opus præstare intendis, vel scalpris radere, vel terebris perforare, patientis aures gossipio, aut lana, aut panno in formam claui paratis , obturandæ sunt, manibusque alterius auxilium ferentis, premendæ, quo & firmius caput sedeat, & ne etiã strepitu horreat, sintq; tibi ea hora parati mollissimi ac subtilissimi pãni in frustula redacti, quibus exsiccare sangui-

sanguinem, qui ex cranio frequenter resudat, commodè possis. Omnibus igitur sic peractis, sericum, vel ex lino sindonem, in formam talem constitutum, qualem cranij apertura coindicat, in vino austero infusum, vel rosaceo, si sanguis aliquis coagulatus cerebro immineat, cerebri membranæ supetpone, & subtili, leni, curuoq; aliquo ferro sub osse circumquaq; placidè accommoda, puluillis deinde ex mollissimis carpentatis linteis in austero vino madidis, rosatoque omphacitide melle rosaceo (vt suprà dictum est) admisto imbutis, reliquo vulneris reple, demum linteum in eodem vino, vel aceto madidum, ac expressum rosaceo, oui albo, & bolo Armena illitum superpone, mel rosaceũ, vel iuleb rosaceũ, olei loco, vbi amplius, nec digerere conueniat, nec phlegmones timeatur, impones, & vulneris reliquum medicamento ex melle rosaceo, farina hordei, & iride perinde, (vt iam supradictum est) curabis, & cum cranij osculum carne impleri cœperit, tunc os detectum leuiter raspatorijs radatur, & labra vulneris in locum suum paulatim reponantur: orificium tamen aliquod apertum relinquendo, quoad os integrè expoliatum cognoueris: quod longo temporis interuallo fit, quadraginta puta, vel quinquaginta, imò & quandoq; sexaginta diebus. Pro qua re labra euersa tam diu detinere stultum est. Osse verò separato, cutem omnino euoca. Si autem vel propter Chirurgi negligentiam, vel patientis malum habitum, intemperantiamúe, ad aliquam corruptionem deuenerit pars cerebri affecta, vt aliquando mihi vidisse accidit, ad præcipitati pulueris, vel Aegyptiaci vsum illico deueniendum est: nam horum præsidio liberatos aliquot vidi, præcipuè agrestem mulierem, quam curam admirandam nunc subscribere intelligo. Agrestis quædam mulier quadragenaria circa finem Februarij mensis lapide in sinistro bregmate percussa fuit: hæc cùm ab ignaro agrestiq; Barbitõsore curaretur, in dies

Cura felix.

in de-

in deteriorem ſtatum labebatur, ita vt de eius vita omnino deſperarent. Ad cuius curam circa nonum diem ſecundus Botallus mihi frater (vir etenim in chirurgia exercitatiſſimus: nam eo tempore ſub eius inſtituro chirurgiam exercebam) conuocatus fuit. Hic rectè ſympromara perpendens, illico cutem aperit, os detegit, & ſubſequenti die terebello perforat: at in ea parte cerebrum penitus immobile vidimus, durities ingens, cum nigritie apparebat, vt cruſta in carne facta omnino videretur: quamobrem de eius ſalute plurimum diffidebamus. Verùm non omnio perterritus frater duplo Aegyptiaci, roſacei mellis ſimplum com miſcuit, & cerebro ſuperpoſuit eodem die ſanguinem è brachio miſit, ſequenti purgauit. At dolores remitti cœpere, puris veſtigium aliquod apparere: quare & eundem, & tertium quoq; diem in eodem medicamine perſiſtere ſatius eſſe duxit. Sequentibus verò diebus ſolo melle roſaceo cōtentabatur, cui impoſterum, cum aliquantulum magis exſiccare intendebat, & ireos, & hordei pollinem adijciebat, ſic vt ad finem vſq; feciliter rem duxerit. Nam ex hac cura maiore admiratione ſum affectus, quàm ex alijs aliquot, in quibus à principio meninx erat ſauciata. Si igitur (vt dixi) ſuper cerebrum putredo, corruptela úe aliqua eueniat, quæ melle abſtergi non poſſit, puluerem præcipitati immiſce, vel Aegyptiacum, quanrum ſat eſſe rectè iudicaueris omniq; induſtria ſimul humores in contrarias partes reuellendo purgatione, ſi liceat, vel reiterata phlebotomia ac cæteris reuellentibus ingenijs. Sed quia corruptela hæc in curabilibus affectibus non contingit, vt plurimum, niſi vel ex ægri malo habitu, vel intemperantia, vel ex artificis improuidenria. Quomodo igitur, & quibus prouiſio fiat, declarandum erit. Nam quæ dicta ſunt, ad affectus tantūm curationē perrinent. Curato igitur vulnere, prima die pannos in oxyrrhodino, & bolo armena infuſis circunſtanti- *Prouiſio Repercutientia.*

Hh bus

bus partibus ſuperpones, leuiter frigidos, ſi æſtas fuerit: tepidos, ſi hyems. At in vtraq; tempeſtate repercutientia bis, terúe in die ſunt repetendo, ac ſæpius, ſi dolor aliquis infeſtet, ijs vti licebit, quouſque phlegmones timetur. Hæc autem ſuſpecta eſt, quo ad ſuppurabit vulnus. Quũ igitur ſuppuratio apparet, pannum in vino auſtero madidũ preſſum, ac calidum ſupperponere ſatis erit. Sed attendendum eſt, ne frequentatis plus, quàm deceat, refrigerantibus, vulneris coctionem, quæ vi caloris naturalis perficitur, remoreris. Nam plures ignaros vulnerarios, ac quandoq; alios, qui ſe plurimum in arte ſcire profitebantur, ſæpius obiurgaui-

Phlebotomia. mus, in hoc errantes. Phlebotomiam præterea ſtatim à prima curatione (niſi nuper à cibo ſit, vel abundantiùs è vulnere emanauerit ſanguis, vt vires deiecerit) in cephalica brachij, affectam partem reſpicientis, facies, ac ſanguinis tantum educes, quantum & vires, & tempeſtas indicauerint, affectum ſemper ſupponimus. Si verò prima die non ſecta fuerit vena, poterit ſequentibus diebus ſecari, ſecundo, vel tertio die, ſi æger pletoricus, vel cacochymus, vel purgationibus aſſuetus fuerit: purgareq; ſequenti die corpus, conuenientiſſimum erit, pro qua re Medicum accerſi-

Purgatio. re facias. Vbi verò medicus preſtò non ſit, in fine libri recurre, vbi aliquot medicamentorum purgantium formas annotauimus, ſecundum præcipuas humorum varietates. Nam eas in omnibus capitibus inſerere non libuit, tum quod ad ſimplicem Chirurgum corpora purgare non ſpectet, niſi coactus, tum etiam quòd in quacunque cura recenſendum eſſet, quod ſemel prolatum omnibus quodam modo ſatis faciet. Et maximè attendendum eſt, ne pharma-

Clyſteria. cum vomitum cieat. Clyſteria pariter, ſi durus venter ſit,

Frictiones ſæpius indere iuuabit. Præterea frictiones à collo incœptæ,

Vincula. ac inferiùs ductæ ad plantam pedum vſque ſupernè leuio-

Balnea. res, aſperiores infernè, antè cibum fiant. Quod ſi dolore,

vel

vel phlegmone, vel alio quopiam molesto symptomate tristetur,& vincula cum ijs, & balnea tibijs & pedibus addere,& venam resecare, & corpus repurgare oportebit, modò extrinseco horum symptomatum causa non proueniat, puta frigore, vel calore, vel alio quopiam.

Purgatio & phlebotomia reiteranda.

Quare dum cura fit hyberno tempore, omnia calefiant, ac dum detectum vulnus est, labrum æneum cum prunis suprà retineatur: nec æstate omnino frigida sunt administrāda vnguenta. Immoderatus etiam calor ex multis pannis, & stuppis, pellicijs calidiore conclauio, calidioribus appliciris medicamentis excitari potest. Quare oculatum in ijs Chirurgum esse oportet. Non leuis enim pars est, circa hæc rationabiliter se gerere. Facilè autem affecta pars à quocunq; extrinseco commutatur. Quare attendendum est, ne eueñiat, quemadmodum ijs, qui fracta membra inconsultò stringendo perdunt, vel hypochondria fotibus inflammant, aliunde tamen causam vestigantes. Idem in ijs casibus ignari artifices, rudiori ac impia manu vulnera prementes, aspereq; perfricantes illa recrudescunt, exasperant que sic, vt eorum causa plærunq; ex cutaneo, leuissimoq; morbo, in vitæ discrimen, vel ad mortem ducantur pati-entes ita me dij ament, vt horum aliquot reprehendi. Ast non erit abre, imò iuuabit quidem vnum ad hoc propositum exemplum, quod nuper euenit, annotare. Adolescens annū agens plus minus decimum septimum in bregmatis sinistra regione ex paruo lapillo ab alio puero ludēte manu iacto, cutaneum vulnus passus est. Hunc (suo quidē damno immedicabili) quidā Chirurgus curæ suscepit, qui inepta, grauiq; manu, ac linteis asperis, sic impiè vulnus abstergebat, vt indies & vulnus magis recrudesceret, & carnē magis colliquaret. Puer autem in reliquis omnibus se bene gerebat, negotiabatur, heroque suo (vt moris erat) inseruiebat.

Cura infelix empirico successu.

Vidi ego hunc eidem vulnerario submissum, quum

vulnus recens esset: hunc autem tam impiè artem exercentem repræhendebam. Respondebat is, crudelem esse oportere Chirurgum, non pium. Hunc reuisere destituit, propter affectus paruitatem. Circa octodecimum diem ad me recurrit patiens, cui circum vulnus vndequaq; sinuosa, anfractuosaq; erat reddita cutis, vbi & pus detinebautr, quod tantùm premendo educi poterat. Quare quemadmodum cauitatis eiusmodi authores fuêre impiæ frictiones, & molestæ pressiones, eiusdem siquidem & fuisse auctores non ab re asserendũ est: liquant autem carnes molestæ compressiones. At quum hoc vidissem, cauitatem ad infetiorem partem aperire consului, quò materia calorem, putredinẽque cerebro non communicaret. Quod se facturum pollicitus est vulnerarius: nullam enim eo tempote sedem habebamus permanentem, sed simul cum regio exercitu omnes vltro, citroq; ferebamur. Quare nec mihi illius visendi vlla concedebatur commoda potestas. Circa vigesimamquartam diem vocatus ad illum me contuli, sinum ingentem cùm summa putredine, ac fœtore inueni: nihil enim eorum, quæ iusseram, præstiterat ignauus ille. Quod an arrogantię, an formidini asscriberem, non satis intelligebam. Circa vigesimam continente febre (vt retulerant astantes) correptus est, collapsæ vires, sopor instabat, oculi graues, tumidiq;, vrinæ sanæ. Hæc omnia cùm vidissem, vigesimaquarta (vt dixi) cerebrum offensum esse iudicaui, non quidem à principali vulnere, sed ex putrida materia, quæ & intrinsecus resudabat. At statim cutem aperire, & os perforare consului, licet vires ferè in totum deiectæ essent, ratus satius esse, anceps admouere auxilium, quàm tutò ægrum morti derelinquere. At stupidus ille cùm audisset os esse perforandum. Nisi febris esset (inquit) vulnus facilè curam susciperet. Vigesima sexta tandem expirauit. Iussi deinde cadaueris caluariam aperiri: vulnerarius autem, qui calum-

niam ſubterfugere ſatagebat, fretus os iniuriæ, nec minimum à principio paſſum fuiſſe, id hilari vultu præſtitit, inuenitq; ingentem ſub cranio puris copiam, ac cerebrum ex ea parte liquatum, ac in pus verſum. Hoc more ceſpitare ſolent, qui craſſa quadam tantùm ac fallaci experientia artem hanc exercent: quod vtique non contingeret, ſi in Galeni, Hippocratisq; libris inſudarent, vel ſaltem artis peritis inſeruirent, quam diu artem callerent. Quod tamen ſemper facere abhorruit audax ignorantium turba. Ex ſimilibus ædepol & alia enumerare poſſem, verùm hoc exemplum ſufficiat, & quò intelligatur, quàm facile ſit ex capitis vulnere hominem interire, ſi perperam tractetur, licet ipſum ſimpliciſſimum, cutaneumq; ſit, & vt in ſcientes, ignariq; diſcant, præſtantius eſſe, ſibi famam & ægris vtile obſequium alieno conſilio parare, quam ſtupido ſuo phantaſmate vtriuſq; iacturam facere: ſed redeamus ad ſuſceptum conſilium. Suauiter igitur, quantum fieri poſſit, tractanda ſunt vulnera, dicti Hippocratis, & Galeni ſemper memores, vt tutò ſcilicet, celeriter, & ſine dolore, pro poſſe operemur, partes vulneri circumiacentes ſingulo quoque die abſtergere, ac ab omni immunditia nitidas conſeruare oportebit, quo ex quacunq; parte humores in halitum reſolui parati patentes vias habeant, non autem ſorditie obſtruſas. Faſciæ præterea tantùm vt medicamenta immota contineant apponuntur: quare ne ſtrictæ ſint, attendendũ eſt: ſiquidem eæ (præcipuè non aſſuetis) grauedinem excitant. Supremo loco ſit ſita, quæ afficitur particula, minus autem illuc feruntur redundantes humores. Verùm ſi pus abundantius fluat, decliue vulnus ſitum quandoq; adiumentum feret. Aluus lubrica conſeruetur, clyſteribus, vel balanis, vel vnica pilula aſſumpta ex agarico, & aloe, ſingulo die, vel alternis diebus, niſi ſponte excernat. Sit victus tenuiſſimus, ad ſeptimum ſaltem vſq; diem, vel vndecimum

Faſciæ.

Ritus.

Aluus mollis.

ad summum, vel decimumquartum, ex panatella scilicet, cum minimo vel olei, vel butyri, aut (quod magis laudo) Potus. cum iure pulli: potus, aqua cum saccharo, ac parum, si lubeat, cinamomi cocta ab vndecima vel decima quarta, vino paucifero, pullis, epulis in iure caponis, vel vituli coctis, vt pane trito, vel condro, vel amygdalato, & similibus nutriatur: parcè tamen, ac horis suis, cœnam prandiumq; sumat, quantitatem autem non modò cibi, sed & medicamentorum, vnicuiq; determinatam ac propriam scientificè describere non possumus, sed à morbo, virtute, patientisq; consuetudine petenda est.

De Thorace. *Cap.* XVII.

THoracis vulneris curatio nullo alio discrimine ab ea, quæ aliarum partium est, sciungitur, quàm differentiæ partium ratione: affectus autem idem est in omnibus partibus. Hæc tamen inter se diuersitatem patiuntur non minimam, quare & curam hîc nos aliquo pacto cæteris dissimilem cogimur describere, ptout partium diuersitas postulat. Si igitur illud duntaxat extrinsecus fuerit, vt reliqua vulnera curandum erit, primis scilicet duobus diebus vnguentũ ex præcipitato, vel alio quopiã, si hoc præsto non fuerit, eadẽ facultate predito, vel solo butyro, adiunges post ad ea, quæ leuiter abstergãt, exsiccanrq;, vt mel rosaceũ tum simplex, vel cui sit addita terebinthina, aristolochia, farina hordei, & similia. Nec ab re erit, à secunda die ad quartum parũ butyri recẽtis abstergentib⁹ medicamẽtis immiscere, deinde illud auferre. Forma autẽ talis erit: Re. mellis rosati an. j. terebinthinæ, butyri recentis, an. ʒ. iij. farinæ hordei, aristolochię rotundæ, an. ʒ. ij. misce, & lychnia, puluillosúe inungas, qui vulneri imponi debent. Super vulnus verò hoc aliud superpone. Rec. album vnius oui, olei rosati. an. j. boli

armenæ

armenæ an.j.ß. omnia diligenter rudicula incorporentur, & panno per tres digitos circumquaque vulnus capienti in posca infuso, ac expresso, superponatur, & parti applicetur frigidum, si æstas sit: tepidum, si hyems. At loco huius, vbi pus apparere incœperit, vel emplastrum ex chalcitide, vel tripharmacum ex oxeleo & argenti spuma confecto, super panno extensum, sic vt spatium tantùm vnius digiti, circumquaque vulnus amplectatur, appones & cum absterſum conſpexeris vlcus, nullaque abundante humiditate molestum, vt vulnera cæsim facta, quibus carnis aliquid deest, curabis. Ad cuius intentum tale medicamentum laudamus. Recipe ſucci myriophylli, mellis rosati, terebinthinæ, an.j. farinæ fabarum, farinæ hordei, an.ʒ ij.ß. thuris, aloes, aristolochiæ rotundæ, an.ʒ j. ad ignē omnia rudicula commoueantur, incorporenturq́; ex quo lychnia intingantur, vel isis epigoni. At si in cauum glans permeauerit: lethale est, etsi organorum internorum nullum offensam aliquam ex vulnere ſuſceperit: non penetrant autem sine aliqua ossis læsione, nisi ordeolum plumbeum tantum sit, quod vulnus infert: nam hoc intra costarum ſpatia permeare potest, illæsis ossibus: glans verò non ſic, ſine costarum, vel reliquorum quorundam ossium thoracis fractura. Hinc fit, vt & dolores excitentur, & phlegmones fiant, ad quæ frequenter mors ſubſequitur. Verùm enimuerò non Medici est, vniuersos affectus ſanare, ſed tantùm quæ artis ſunt, eorum nihil omittere: ob id enim neque ope destituendi ſunt ægri, neque ſpe. Nam ſæpe vt mortuos destitutos, viuere vidimus. Præterea & qui moriuntur, minore anxietate, ac cum ſalutis ſpe vltimum vide agunt. Secus autem qui à Medicis & ope fuerint derelicti. Sagax igitur artifex, neque deploratum penitus destituet, neque ſerò quod prænouit, periculum, vel mortem præſagire differet. Agedum si pulmo, vel metaphrenon, vel pericardium *Medici munus.*

vulnere

vulnere ſint affecta, ſalutis ſpes nulla relinquitur, ſed curandus eſt æger (vt iam dictum eſt) quò minore mœrore reſiduum temporis vitæ ſuæ tranſcurrat. Si vel cor, vel magnarum arteriarũ, venarumúe aliqua ſint lacera, eueſtigo moritur actutum autem cum ſpirituum, vel ſanguinis effuſione, & anima ipſa effluit, quare neque opus medicum deſideratur. Penetrationis autem ſigna, ſanguinis ſputum: infallibile autem per vulnus reſpiratio. Pulmonis verò oſtendunt tuſſis aſſidua, ſanguis ſpumoſus, per os, per vulnus úe emiſſus. At cordis, ſanguinis nigri, magnarum venarum venoſi ſanguinis, ac multi, magnarum arteriarum ſeroſi, ac rubri ſanguinis emiſſio, ad quæ extemplò mors ſequitur. Sed ſi vulnus penetrans ſit, ſine organorum intrinſecorum læſione, ſalutis adhuc ſpes aliqua habenda eſt. quare ſi glans intra ceciderit, ſic vt per vacuum erret, ocyus laborandum eſt, vt educatur: aliter modò metaphrenon, modò pericardium, prout æger mouebitur, comprimet, ac aſperitate ſua vellicabit. Situabis igitur ægrum ſic, vt partium thoracis infima ſit, quæ afficitur, mox ſpecillo flexibili, aureo puta, vel argenteo, vel æreo, in hanc formam flexo, circum

vulnus molliter perueſtigabis. Verùm ſi illa non appareat, iube ægrum huc atque illuc moueri. Sitis ſuper lecto, vel menſa ſtratus, ac vulnus pronum ſemper: & cùm glandem inueneris, ſpecillo in cuſpide lato, in hunque modum reflexo.

Verſus

Verſus oſculum placidè trahe, quæ gruino, aut coruino roſtro prehenſa educatur. Quòd ſi parum per vulnus ampliare oporteat, per coſtarum longitudinem ſectionem facias, non maiorem tamen, quàm glandis exitus requirat. Hic autem eſt modus aucupandæ glandis, & in pectore, & in inferiori ventre ſi contingat non (vt imperiti quidam faciunt) qui ſedente ægro, recto ſpecillo, aut quouis modo, vel ſine arte flexo, glandem venantur, vltro, citroque per pectoris, ventriſque cauum illud nulla experientia, nullaque induſtria vagum ducẽtes. Ducta igitur glande, ac ſanguine (ſi fuerit) (exit autem ſanguis, niſi congelatus ſit, ſine labore, ac ſola vulneris inclinatione) vulnus hoc vnguento curabis: Recipe olei roſati omphacitis ℥. iij. terebinthinæ ℥. j. pulueris præcipitati ſcrup. iiij. omnibus inuicem bene miſtis clauus intingatur. Hoc autem primis duobus diebus ſatisfaciet, non vltrà. At, quod ſilentio prætereundum nõ eſt, cùm in hoc plures errent, præcipuè qui anatomen ignorãt, ſit clauus ex panno molliſsimo, non magnus, ne premendo liberum tranſpirationis motum impediat: nec longus, nec pulmo ſuo cõtinuo motu, ac carnis mollitie illum perfricando exulceretur. Satis igitur ſuperque erit, ſi longitudine pleuram attingat, magnitudine quantum oſcum, ad *Penicillus qualis.* *Longitudo qualis.*

Ii pus

pus (si fiat) vel sanguinem (si intus remanserit) educendum, patens conseruet: suprà autem more emplastri, donec pus apparere libere incœperit, misturam applicabis ex ouorum albo, rosaceo omphacitide, & bolo armena, vice huius (vulnere coctionem indicante) vel barbarum, vel ex chalcitide confecta emplastra, superpones, clauos verò à secunda die hoc medicamento inunges. Recipe butyri tecentis ℥.ij. mellis rosati an.℥ß. terebinthinæ, vel glutinis albotin.℥.iij. aloes, farinæ hordei, pulueris ireos, an.℥.j. misce. Elapsis octo diebus butyrum amoue, & mellis dosin dupla. Intra thoracem, si sanguis coactus sit, vel opus colligatur, metrenchite inijci poterit, vel mulsa simplex, vel in qua sint cocta liquiritia, carice, & passæ vuæ, in hyeme addito aliquid praxij, vel minoris centaurij, vel lupinorum. Sed præter hæc & vulnus quandoq; non penetrare à principio videmus, quod succedentibus diebus transpirabile fit, quoniam putrescit interior membrana, si contusa sit: at diuerso modo à supradicto non curatur, nisi quòd in hoc clauus penetrãs imponi nõ debet, sed ocyssimè quãtum fieri potest, ad incarnationem, & cutis regenerationẽ properandum est. Non enim ex hoc sanguinis vel puris à thoracis cauo aliquid educere speramus. Secus autem vbi à principio peruaserit. Atqui neque omnino vacat periculo, sed medium est inter hoc & illud, quod carnosam partem tantùm sine penetratione infestat. Cæterùm prouidere ne ingrauescat sanabilis affectus, non parua res

Prouisio. est. Porrò prouidendi ingenia artifici mediocriter exercitato, statim se exhibent, cùm causas prænouerit: Sunt autem magna ex parte fluxiones, quæ tantò plus molestæ fiunt, quantò repletius, vel mali succi patientis corpus inuenerint, ac iterum inualescunt magis, si extrinsecarum causarum aliqua, vel aliquæ in eorum fauorem

uorem intendant, vt puta immoderatus motus, inordinatum ac malum victus regimen, & cętera similia, quæ sub ijs sunt. Sit igitur hoc tibi prouisionis principium, primò circumpositas affectui partes repellentibus munire inuncta parte oleo mellino, vel myrtino, vel omphacitide rosaceo, vel omnibus, vel quibusdam ex ijs mistis, pannum in omphacio, vel oxycrato madidum, ac pressum superpones, sæpius die noctuque renouando, frigidè si æstas, calidè si hyems fuerit: & hoc quandiu phlegmonis aduentum timemus, cuius nos tutos reddet vulneris suppuratio: ab ijs statim curato vulnere (modò ne cibus nuper præcesserit). venam secato ex opposita patientis parte mediam vel basilicam. Quòd si prima die id factum non sit, & pars affecta quoquo modo phlegmone molestari incœperit, ab eadem parte venam tunde, & tantum sanguinis euacua, quantum patientis vires indicabunt, non spreto quod ab ambiente sumitur indicio. Corpus deinde purgato, præcipuè si malis succis sit refertum, tales educendo humores, quales prædominium habere compræhenderis. At hoc maximè attendendum est, ne vomitum moueant pharmaca, quotiescunque in aliquo ventre acceptum fuerit vulnus. Caput enim replent, & thoracis vniuersásque partes violento motu vexant, ac quandoque saucinant. Nam hæc repetere fortè quandoque iuuabit Medicamentorum autem formæ tales erunt, ad bilem primò respicientes. Recipe rhababari electi, & subtiliter pulurizati, vnciam vnam, ß. cum iuleppe violato fiat bolus, quem capiat hora electa, & statim superpotet infrascriptam potionem. Recipe syrupi rosati laxatiui an. un. ij. aquæ buglossæ tantundem, misce: capiat subitò post assumptum bolum. Si autem hyberno tempore fuerit, Recipe rhabarbari electi vnciam vnam, agarici optimi 3. ß. cinnamomi,

Quibus præuidendum

Sanguinis missio.

Purgatio.

momi, ſcrup. I. omnia in ſubtiliſsimum veluti pollinem redacta, cum melle roſaceo fiat bolus, quem capiat hora electa, cui repentè ſuperpotet infraſcriptam potionem. Recipe mellis roſati colati an. iij. aquæ bugloſſæ an. ij. miſce. Hæc ſint ſatis de purgationibus. Aliquot item infrà deſcriptas comperies ad propoſitum. Id noſſe nunc ſatis erit, agaricum, rhabarbarum, & ſimilia, ſi in bolis diſponantur (vt fecimus, ſic vt amaritudinem guſtus non percipiat,) vomitum non facile ciere. Secus autem ſi in potibus diſſoluantur, vel infundantur Verùm ſi in corpore boni habitus contingat, facta ſectione venæ, fortè ſat erit, vincula adminiſtrare, & aluum clyſterijs mouere. Situs pariter ad bonam prouiſionem non parum conducit. Præſtat autem vt vulnus supernè ſi tuetur: nam pulmo, ſi circa eiuſdem regiones illud ſit, continuò ſuo motu, nō tantùm vulnus perfricando recrudeſcet, ſed ſibi æquè obeſt: ſi nanque vel ſanguis, vel pus ſit collectùm, ſat erit quandoque ſe ſuper vulnus inuertere, vt illa exeāt, nō perpetuò ſuprà illud inſiſtere. Pauca loquatur æger, propter laborem: nam longo ſermone defatigantur omnes thoracis partes. Tuſsis præterea nō infeſtet, laborandum eſt. Aër temperatus ſit, vbi ægrotus moram trahit, ne intrinſecæ partes thoracis, frigidiore aëre quàm fuerint conſuetæ, triſtentur. Facilè ſiquidem tuſſi exagitatur refrigeratus pulmo. Quare ocyſsimè curandus eſt æger, ne diutius per vuluus aërem trahat. Nam etſi is calore vel frigore non noceat, infeſtabit tamen ſua ſiccitate, qua facillimè pulmones moleſtiam ſuſcipiunt. Parciſsimè nutriatur, quoad ſymptomata mala verentur, puta panatella in iure pulli, vel cum oleo oliuarum dulciſsimo, vel oleo amygdalarum dulcium, vel recenti butyro. Potet mulſam, ſi non abhorreat, aliter aquam cum abundanti ſaccaro, & caricis, vel paſsis vuis, vel liquiritia. Elapſo ſymptomatum timore, pullinis, vitulinis, caprinis, auiculis, ouis, & ſimilibus,

Vincula.
Clyſteres.
Situs.
Sermo breuis.
Tuſsis.
Aër.
Cibus.

bus,ac vino paucifero parcè nutriatur, ſic vt ad conſuetudinem paulatim regreſſum faciat. Animi motus non modò hîc, ſed in omnibus reliquis curis cogendos eſſe ſupponimus, quemadmodum & moderatos ſomnos cõciliandos, ſi moleſtæ fuerint vigiliæ, vt in vulneribus iuncturarum ſæpe accidit. Verùm enim verò non rarò, præcipuè tamen in vulneribus punctim, vel cæſim factis, ſanguis collectus, ac coactus in thorace retinetur, qui poſteà ægris negotium faceſsit, ita vt niſi artis peritia ſuccurratur, ad interitum ſine ſpe ſalutis labantur. Quamobrem fore nunc iuſtum exiſtimaui, quo ingenio ijs opem ferre liceat, explanate, vt eos artificis metu exuamus, qui formidine oppreſsi, quod ipſa ars potiſſimùm exigit, minus tentare ſolent, vt nonnullos, quos in hoc caſu, ac in alijs, in quibus non erant exercitati, & monui, & obiurgaui. Quum igitur ſic ſanguis in thorace remanſerit, qui per vulnus commodè educi non poteſt, vel quia hoc paruum eſt, & ſupernis partibus iacet, vel quia in loco eſt, qui plagæ dilatationem ſine maioris noxæ periculo ſufferre minimè poteſt, vt circa ſpinam exitus alius tunc parandus eſt. Sed vt is & in loco minus moleſto, & opportunè fiat, idcircò ſigna indicantia, & locum aptum ad inſtitutum hoc priùs exponere licebit. Proinde ſi ſanguis in thoracis cauo collectus fuerit, pondus ſuper ſepto trãſuerſo ſemper, dum rectus manebit, percipiet æger: & ſi pronus, vel ſtratus huc atque illuc ſe circum voluat, prout mouebitur, illum fluere, ac refluere ſentiet: reſpiratio magis impedita erit, cùm rectus perſtiterit, vel ſi ſtratus ſit in partem ſanam vertatur, ſanguinis quicquam, vel puris cum ſputo miſcebitur, non tamen vt ſanguinem per ſe expuat, niſi pulmo ſit vulneratus. Tuſsis, color faciei ad plumbeum vergens, oculi caui fient, & reſpiratio quoquo modo putida. Hæc cùm apparuerint, ſanguinem, vel pus, in thorace eſſe intelligere oportet, exitum liberum poſtulantia. Plus autem thorace

Animi motus.

Indicantia ſanguinem in pectore.

ſimiliter colligi poteſt, etiam ſi ab accepta plaga ſanguis illuc minimè deſcenderit. Ex purè ſcilicet quod à proprio vulnere paulatim in cauum effluit. Exitus itaque fieri poteſt inter tertiam & quartam coſtam, incipiendo ab inferiori parte, vel inter hanc & quintam, vel adhuc inter hanc & ſextam: ſed ſuprà hanc incō modiſsimè euacuari pōt, quod in thorace cōtinetur: & infrà tertiam ſuſpectiſsima, imò & lethalis eſt inciſio, propter ſepti tranſuerſi contiguitatem. Ab eo verò, qui inter tertiam & quartā eſt, facillimè expurgatur, & nō multi periculi. At media eſt etiam purgationis facilitate, quæ inter quartam & quintam fit, & minoris periculi: quapropter ſemper inter has duas ſectionem & feci, & fieri iuſsi, vt plurimū cum fœlici ſucceſſu. Sedeat igitur æger ſuper cathedram, & inclinet aliquantulum verſus ſanam partē: vel ſi imbecillis ſit, ſtratus ſuper lectū ſanam partem reponat, & è directò ſub axilla, vbi ferè cubitus cadit, nouacula bene ſcindente ſecentur muſculi intercoſtales inter iam dictas coſtas, & cùm ad pleuram perueneris, leuiore manu illam ſeces, ne nouacula impetuosè inuento vacuo ſeptum tranſuerſum exulceret, ſat erit oſculum facere, quātum oliuæ folium intrare poſsit: quo facto, æger in partem hanc paululum inclinet, quò vel ſanguis, vel pus exire valeant, ne tamen in totum educantur, ſed paulatim in ſex, vel octo diebus, vel quindecim, ſi contenta in multa copia exiſtant, quibus diebus merrenchite mulſa temperatè calida inijciatur, laueturque, in qua hyſſopum, praſsium, caricas, paſſas vuas, ſi velis, coquere poteris, ſi valentius, vel exiccare, vel calfaceri velis. Verùm vbi neutrum horum deſideratur, ſola mulſa per ſe ſufficit. Verùm enimuerò quod animaduerſione adhuc digniſsimum fore exiſtimo, eſt (præſertim cùm inter tertiam, & quartam coſtam facta fuerit ſectio) vt metaphrenon, quod ibi maximè propinquum eſt, lancinare caueas, vel clyſterijs fiſtula vltra modum impoſita,

posita, vel lotiōe vi impulsa: quapropter tutius, imò etiam vtilius erit, clysteris fistulam non vltra pleuram immittere, & lenissimè quantum poteris, lotionem infundere. Ab ijs osculum apertum conseruetur clauo, ex filaminibus, vel panno leui lineo confecto, qui nec longus multùm sit, ne septum transuersum tangat: nec durus, nec crassus valde, ne vi immissus dolorem faciat. Hunc autem oui albo prima die imbuere poteris, & circunstantes partes vnguēto ex oui albo rosaceo & bolo armena duobus tribusúe sequentibus diebus, illiniatur clauus vnguento ex terebinthina, oui luteo, & croci parum, confecto, mox melle simplici, vel rosaceo, si magis velis: quibus (si libeat exsiccare aliquā tulum magis) iridis puluerem, vel aristolochiam, vel similium aliquid adijci poterunt, pro cataplasmate conferentissima erunt ex chalcitide dictū emplastrum, vel quod ex oxeleo, & argenti spuma paratur. Cum thorax mundus & vacuus fuerit, & osculi carosana, & puris vel minimum, vel nihil in cauum amplius colligitur, tutò eo tēpore consolidari potest apertura, ante sectionem corpus purgare, vel sanguinem mittere, si vires ferant, oportet: quòd si hæc non satis respondeant, crura vincire fortius oportet, præcipuè in hora operationis, item & diebus aliquot succedentibus, nō spretis frictionibus, clysteribus, victus rationem similiter patientis virtuti conferendo.

De vulnere ventris inferioris. Cap. XVIII.

INferioris ventris vulnus si epigastrij tantū partes infestet vel circa lumbos absque penetratione, & spinæ læsione sit, non secus ac vulnus simplex in carnosaque parte acceptum curandum est glandis scilicet eductione primò, mox contusæ ac laceræ carnis ablatione medicamentis ad hoc dicatis, eo videlicet, quod cum puluere præcipitati paratur, vel Aegytiaco leuiore, vel alio quopiam simili, quibus accedat à secundò die conueniens abstergentium

cum

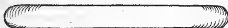
cum leuiore exficcatione vfus. At fi glans in cauum vfque peruaferit, & partium internarum aliquam, puta hepar, vel fplenem, ventriculum, vel inteftina, fiue ea gracilia, fiue craffa fint, vel veficam, vel venarum arteriarumúe magnarum aliquam, fiue renes fauciauerit, fpes falutis penitus fruftratur. At fi nullum horum vulnere affectum fit, & glans educta, bene fperandum eft: verùm non fic, vt periculi expers omnino dici pofsit. Quare cautum artificem effe oportet, non tantùm circa agenda, fed & circa prognofticum, ne ignominiam ex perperam facta prædictione fibi afcifcat. Si igitur glans fine prædictarum partium læfione epigaftrium vtrinque peruaferit, vt mihi vidiffe aliquando cõtigit, curationis modus ab antedicto non varius eft, quantum ad id, quod ad vulnus ipfum fpectat. Nec hoc ampliandum effe laudo. Nullius autem frugis erit, fed damni potius. Nam quo maius ofculum redditur, ab extrinfeco aëre magis læduntur vifcera, vnde & maior redditur affectus. At fi partiũ dictarum aliqua vulnerata fit, proficiet vtique nihil epigaftrij ofculum latius reddere. At fi glans intus remanferit, & certum fignum nullum habeas de læfione dictarum partium, laborandum eft, vt educatur, ægro fuper vulnere decumbente, huc atque illuc fe ducente, fic tamen, vt vulneris ofculum verfus folum è directo profpiciat, mox fpecillo flexo, prout in vulneris thoracis curatione, dictum eft, ab artifice exercitato peruestiganda eft, & inuenta educenda. Quòd fi inueniri non pofsit, & vulnus in parte fit, quæ dilatationem fine multo difcrimine pati pofsit, ampliandũ eft per mufculorum longitudinem, quantum digitus index facilè pofsit immitti, fed pro dilatatione inftrumentum omnino acutæ cufpidis, expers fit, ne fortuna inteftina pungantur. Quo facto iterum æger fuper binas menfas paulò inter fe diftantes reponatur, ac ftatus fuper vulnus decumbat, & impofito digito, moueatur huc, atq; illuc æger, parte item

faucia-

sauciata, continuò versus solum inclinata. At si inueneris, educas: quòd si non, finito. Aliquot hercle vidi in inferiore ventre cum peneratione sauciatos, qui cum glande superuixerunt: quod non foret, si eam perquirere, ac extrahere conati fuissemus. Inter quos superstes adhuc viuit Paulus Bergomensis loricarum faber, qui Cherij habitat. Is autem vulneratus fuit paululùm super inguinem dextrum cum penetratione, à quo glans educi, nec inueniri potuit. Non tamen vt vulnus ampliaretur permisi: sic nostro consilio (post numen) adiutus est, & sanus viuit, ferens in ventre glandem intus, igitur permittenda est potiùs, quàm periculosam sectionem facere, vel eam cum minima, vel fortè nulla spe optati finis potiundi. Cura præterea vulneris modo iam supradicto prosequenda est. Quòd si sanguinis aliquid in ventrem fluxerit, vino mulso, calidoque lauetur. Idem fac, si pus introeat: & quum ventrem sanguine & pure vacuum videris, & vulnus mundum, beneque dispositum, consolidationi, glutinationique, quanto celeriùs fieri potest, attendendum est, primò carnem replentibus, si hæc desideretur: vt Rec. thuris, aloes, farinæ hordei, an. ℥. j. terebinthinæ puræ, mellis succi myriophylli, an. ℥. ij. cum succo primitus, misceatur farina, deinde ad ignem dissolue terebinthinam, & mel: quibus simul addatur omnia, & optimè misceantur. Hoc vnguento illinantur lychnia, & puluilli ex mollissimo carpentaro linteo. Pro cataplasmate diachalcitidem, eo more paratum, ac ipse affectus indicabit, appone. At cùm carnem, penè quantum conueniat, creuisse videris, ad ea, quæ adstringunt cum exsiccatione recurrendum est, vt mel cum puluere balaustiorum, mastiche, & terebinthina: pro cataplasmate verò chalcitidis, cui sit mista decima pars aluminis rochæ. Præterea fouêre vulneratam partem spongia in vino madida, in quo sunt cocta balaustiũ, alumen, & sicca rosa, à fomento siccetur, & medica

Kk mentis

mentis dictis curetur. Si autem ex vulnere exciderint intestina, & flatu tumeant, hunc fomentis calidis ex aqua, vel quod melius est, vino calido dissoluere laborandum est, illaque in ventre reponere. Quòd si ijs præsidijs non iuueris, dilatare vulnus cogeris. At hic summa diligentia vti decet, ne intestina saucientur. Situetur igitur æger, vt vulnus sursum vergat, deinde laminam habeas corneam, ex qua lanternæ fiunt, si autem semipedalis longitudinis, ac tantæ latitudinis, quantum vulnus concedit, in hac puta forma parata.

Hanc (inquam) à tenuiore parte in vulnus mittes, quæ per binos transuersos digitos ad summũ infra peritoneum descendat, reliquum verò sinistra manu flectatur versus vulneris partem sectioni oppositam, sic vt eadem manu, quæ exterius sunt intestina, immota, ac sub lamina teneas, quo ad sectionem feceris. Nouaculam autem ad hoc munus sat commodum instrumentum est, & modus dilatandi tutissimus, ac facillimus. Tanta fiat in abdomine apertura, quantum ordine reponi possint intestina: & si epiploon exciderit pars aliqua, eaque liuida, ac nigricans sit, ligetur filo serico, vel lineo, & quod extra vinculum remanet, totum amputetur. Nec filum longum relinquere est necesse, quin imò neque tutum, vt Galenus in vulnere ventris cæsim facto iubet. In missis intestinis glandem perquire si oportet, & (vt suprà dictum est) curæ reliquum perficies, suta tamen primò plaga cæsim facta, perinde vt suuntur vulnera ventris, quibus futura debetur: nec secus eadem pars curari debet, ac vulnera secta, oui albumine primò, mox terebinthina cum aristolochia, & similibus. Sed nec hîc prouidentia sub

Prouidentia.

ſub ſilentio ſunt prætereunda, quæ primis diebus magis conueniunt, puta phlebotomia ex brachio eiuſdem partis, verùm non copioſa multum, ſi tantùm epigaſtrium fuerit affectum, purgatio, vincula brachijs adminiſtrata, tibijsq́; tenuis victus, quies, vulnus ſupernè ſituatum, niſi quandoque per id pus, ſanguinemque percolari velis, aluus mollis medicamentis (niſi ſponte & liberè deijciat) conſeruetur.

De cura artuum. Cap. XIX.

MOdò itaque expletis curis, quæ capiti, thoraci, & ventri inferiori debentur, ſupereſt, vt reliquarum partium vulneris curationem exponamus, brachiorum ſcilicet & crurium, per quæ nunc intelligimus totum, quod infra iſchion, & infra humerum continetur. Si itaque vulnus in ſola carnoſa parte conſtiterit ſine perſuaſione, ſpecillo glans perquirenda eſt, & inuenta roſtro aliquo educenda. Et quia hæc (niſi ſtatim ab accepto vulnere ſit) difficilè inuenitur, oportet membrum in altum leuare, quò iterum deſcendat. At ſi non inueneris, omitte: neque enim propterea vulnus ampliandum eſt. At ſi ex oppoſita parte cutaneam ſe oſtenderit, ibi aperire, ac illam educere licebit, attentus ſemper, ne ex venis maioribus, quæ verſus cutem feruntur, aliquam ſeces. Si autem vtrinque peruaſerit, labore venandæ glandis abſolutus, curationi attendendum eſt: cuius proceſſus talis erit: Si diſtent inter ſe foramina, tunc lychnus ſubtilis ex goſſipio retorto, vel molliſſimo linteo paratus ſpecillo inſtar acus, ex altera parte perforato, vtrinque ducẽdus eſt. Quòd ſi tranſitus liber non ſit, propter muſculos, qui mutato membri affecti ſitu, illum intercludere quandoq; ſolent, non propterea vi (vt plures faciũt) flāmulam vltro educere nitendum eſt. Nam ſat erit ex vtraq; parte clauum linteum imponere, & vnguẽtum in vulnus inſtilla-

ſtillare, quò in profundas partes feratur. Vnguentum autem eſt id, quod laudare conſueui, ex butyro, & puluere præcipitati, vel ex mitiore Aegyptiaco: verùm in corpore ſano ſæpe ſolo butyro, quoad caro contuſa ſeparari incipit, contenti ſumus. Sed expeditiùs ſegregatur, ſi duobus primis diebus vel primo tantùm præcipitati puluerem addideris, quo vnguento illinantur lychnia, vel claui, vel puluilli, qui vulneri immittuntur, ſupra verò circunſtantes medicamẽtũ, quod ex roſaceo, oui albumine, & bolo armena paratur. Hoc autem tutò vti poteris ad quartam vſq; diem, & vltrà ſi phlegmone timeatur. Apparente ſigno aliquo concoctionis, ſimplo butyri duplum mellis adde, quoad bene coctũ pus eſſe noueris: cui mox ſuccedet vſus iſtius ſequentis. Rec. ſucci apij, ſucci myriophylli, terebinthinæ, an. ℥. j. mellis ℥. ij. farinæ fabarum, farinæ hordei, an. ʒ. ij. ariſtolochiæ rutundæ ʒ. j. ß. aloes ʒ. j. primò pulueres cum ſuccis, & melle ad ignem immiſce, mox terebinthinam, & aloen adde. At ſi in magno æſtu ſit, vel pars affecta aliquo calore tentetur extraneo, loco apij, ſuccum plantaginis adhibe: & ſi abſtergere magis velis, doſim mellis auge, vel ſuccum chelidonij immiſce. Quòd ſi ſiccare magis, lithargyrum ſubtiliſſimè tritum, calcem úe ſæpius lotam, ac ſiccatam impone. Quum autem vulnus abſterſum bene, in quo non ſuperabundet pus, perceperis, ad ea, quæ carne replent, deuenire licet: vt, Recipe terebinthinæ ℥. ij. mellis ℥ j. aloes, thuris, farinæ hordei, ana. ʒ. j. ariſtolochiæ ʒ. ß. miſce.

Attendendũ eſt, vt hoc tempore, & ſubtiliores, & pauciores claui fiant, etſi lychnium vtrinque ſit ductum, apparente plagæ mundificatione, ſtatim auferendum eſt, & clauos exiles immittere, eoſq; in dies breuiores reddere, non ſecus, ac ſi vuulnus cæſim factum curare intelligas. Verùm ſi oſſa fracta fuerint, maiore diligentia occurrere operæpretium eſt, cùm propter morbi iam facti magnitudinem, tum

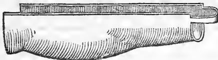
Si oſſa fracta.

propter

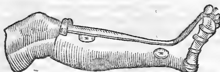
propter futuri timorem. Non enim in ijs facilè corrigun-tur inflammationes, quibus tamen facillimè corripiun-tur. Vulneris igitur huiusmodi curatio diuersa medicamen torum genera à suprascriptis non requirit. Sed vehementi-ùs attendendum est, ne dolores fiant. Ij autem excitari ve-hementer solent, vel situ membri improprio, vel molesto eiusdem motu, vel ligatura strictiore, vel munimentis, co-operturisue parcius, vel abundantius appositis, quò frigus patiatur, vel abundantiùs calor incenditur, vel medicamē-tis facultate calidis, vel viscositate sua fuliginosos halitus perspirare prohibentibus, vel immoderato repellentium vsu, quo affecta pars calore innato exuitur, aut concentra-tus magis inualescat, sic vt stipata cute æstuet, vel aliqua re-pungente, vt ossis frustulum, vel ex humorum multitudi-ne, sine vitio, in patientis toto corpore, vel aliqua parte contentorum, ad affectam partem fluentium. Cæterum ex multis erroribus cùm ab ægris, tum ab ineptis Chirurgis commissis, qui nimia curiositate, non rarò ossa educendo, glandem venando, vulnus dilatando, contrariam partem aperiendo, ægros dolore iugulant, circa quæ omnia solici-tum esse vulnerarium oportet, vt ratione morbo obstare va leat: quod facere (non nisi casu) poterit causam affectus, si ignorauerit. Hæc repetere nunc libuit, quo in rebus pericu-losis, in quibus inconsideratè frequenter præcipitant pa-rum in exercitati, attentos eos magis reddamus. Quum igi-tur ægrum curandum habueris, & glans in membro adhuc sedet, patientem super strato, vel mensa decumbere facito, & artificiosè, cum minimoque dolore, glandem aucupare: quam si inueneris, educas. Verùm animaduerte, ne decep-tus os trahas, ratus glandem esse. Ossa autem, nisi omninò sint à membranis seiuncta, vi educi non debent, vt suprà in proprio capite dictum est. Curabis igitur vulnus, perinde vt simplicis curationem descripsimus, siue glans vtrinque

Dolor qui bus fit.

peruaſerit, ſiue non. At curato vulnere vena ſecetur ex oppoſita parte, niſi repentè ſit à cibo, deinceps in ſtrato repoſitus affectum membrum accommodabis, quò quietum, ac immotum, pro viribus conſeruetur. Quod fit ſi inſtru-

mentum cauum ad huiuſmodi formam ex ære, ferro, lignoúe, prout fieri ſolet in fracturis, vt membri forma indicat, paraueris, goſſipioq; vel ſtuppis mollioribus munieris, ac in eo commodè illud repoſueris. Membrum autem nec vitta, nec alio ligamentorum genere ſtringi, nec ligari debet, ne coactus ſis in quacunq; curatione illud mouere. Fieri autē non poteſt, quin doleat, dum fractum membrū mouetur. Præterea non perinde vt in ſimplicibus fracturis commendantur ligaturæ, ſic, & in hac conferre cenſendum eſt. Nam in illis reunitio tantùm affectæ partis expectatur: hîc autem primò extranearum rerū ablatio, mox deperditi regeneratio, quæ non niſi temporis diuturnitate fiunt. Quib⁹ ſuccedere debet ſeparatarum partium vnitio, aut (ſi malis) copulatio. Pro qua re ſatius erit, abſq; ligaturis illud immotū, & ſitum, atq; naturalis illius figura expetit, ſeruare, tantumq; illud pannis tegere, ne aëri expoſitū malè habeat. Sed quia quandoq; vulnus in membri parte eſt, quæ ſuper ſtrato reponitur, vt poſterior cruris, vel brachij pars, ſic vt nos cogat, quacunq; hora curationis ipſum eleuare. Quò igitur minore motu, minoreq; moleſtia id fiat, inſtrumentum iam dictum ex ærea lamina, in quo membrum reponitur, ſcindatur, vel perforetur ea parte, qua vulnus reſidet, ſic vt commodè hoc videri, curariq; poſſit, dū ſimul cum inſtrumen-

to è strato membrum leuatur: vnde renouatis vnguentis in proprio loco recondatur, sub vulnere nitidum gossipium, vel linteamina munda, quacunq; cura innouato, ne sua putredine putridũ & vlcus reddat. Præterea in ijs molestæ sunt flammulæ, quæ vtrinq; ducuntur: in ijs autem ossium asperitates affiguntur, vnde nec sine dolore educi possunt, nec sine magno dubio sauciandi nerui, vel venæ lacerandę, quę quandoq; illic proximè offeruntur, quæ demum magnum negotium exhibent. Quare satius esse assero, exiles clauos ex molli linteo vnguento illitos immittere, quàm flammulas illas, quæ siquidem quandoq; & sæpe flammam in membris excitant. Purgetur patiens secunda vel tertia die ab accepto vulnere: sed ne motu patiens membrum grauetur, præcipuè si sit affectum crus è strato non surgat, sed vasculo sub natibus posito, aluum exoneret, donec os reunitum fuerit: quod infra dies quadraginta ad minimum fieri, ac reuniri non solet. Frictiones, ligaturæùe, in contrarias partes conferent, si ratione administrentur. Primis diebus tenuissimo victu, reliquis paulò pleniore est vtendum, perinde atque virtus, ac morbus ostentant. Quod genus curationis non aliter variatur, si sint iuncturæ affectæ nisi quòd cùm partes eæ calore naturali magis depauperatæ sint, quàm carnosæ difficilius humorem ad eas fluxum concoquunt, ægreque resoluunt. Quare maiore diligentia vti operæ pretium est, quò non fluat humor, quod reuellenribus fit: & fluxus coquatur, & in pus ac in vaporem vertatur, ac expellatur. Ad quod munus conferunt

Purgatio.

Frictiones
Ligaturæ.
Victus tenuis.

Quare iuncturæ difficilius curentur.

maximè, si vnguento ex præcipitato parato aliquid olei de terebinthina, vel balsami artificialis Ioannis de Vigo, vel Hipericonis, vel euphorbij aliquid addideris, vel quippiam tale, quod partis affectæ naturalem calorem conseruet, ac roboret. In vulnere puta hoc vnguentum conferet. Recipe butyri recentis, terebinthinæ claræ, an. ℥. ß. olei de terebinthina, vel balsami artificialis tantūdem, vel hiperici, scrup. 3. At in hyberno tempore, vel temperatura corporis frigidiore toti compositioni addere poteris euphorbij. scrup. 5. supra vulnus vnguētum factum ex toto ouo cum rosaceo, ac farina hordei simul mistis, ac crudis, parum calidè si hyems: tepidè, si æstas sit. Nam partes neruosæ difficulter ferunt frigidum, ac coctione celebrata ad ea, quæ mundificant, recurrere: quibus si balsami præscripti vel ireos, vel euphorbij aliquid addideris, proficies. Abstergentium medicamentorum vsus tamdiu iuuat, quamdiu ossa (si aliqua fracta sint) quæ reuniri non valeant, intus remanserint, quæ (nisi vrgente necessitate) vi educi non debent, donec natura à membranis, ligamentisque expoliauerit, victus præterea tenuis: ac de his satis.

De vstis. Cap. XX.

Si cutis non exulcerata. VSti flamma ex puluere confecta, non alia ratione, nec alijs medicamentis curam postulāt, quàm illi qui alijs ignibus vruntur. Si igitur non exulcerata cutis sit, summopere prohibent vesicationem infrascripta vnguenta, videlicet oleū ex oliuis cum sale, vel oleum amygdalarum amararum simplex, vel cui parum salis sit admistum, vel oleum amygdalarum dulcium adiecto sale, vel illud, quod vulgaribus est familiarissimum, duplum scilicet succi ceparum, & simplum vernicis liquidæ. Si autem vesicæ, & vlcerationes aliquæ adsint, confice hoc vnguentū. In oleo oliuarū coquito ex secunda cortice sambuci, abundāter, deinde co colato

Vesicas prohibentia.

colato adde cerussæ partes duas, plumbi vsti, litargyri, ana partem vnam, in mortario plumbeo diu misceantur, & fiat linimentum. Vesicæ nec prima, nec secunda die sunt rumpendæ, sed tertia, vel quarta nam quandoque dissolutione sola sanantur. Quòd si à principio aperiantur, dolorem diu inferunt, ac curam remorantnr: sedatis symptomatibus flammam sequentibus curationis reliquum sequatur, non secus ac vlcera aliorsum orta, prout eorum simplicitas, vel compositio indicabunt, non omissis in principio repellentibus, reuellentibúsque, ac reliquis ingenijs præseruatiuis, perinde vt affectus magnitudo exiget.

De Phlegmone. Cap. XXI.

QVanquàm nihil omiserit chirurgus eorum, quæ artis sunt, non modò quæ ad proprij affectus curam spectant, sed etiam ad symptomatum prouisionem, nihilo secius sequitur sæpe vt phlegmones affectam partem infestet, vel ob patientis errores, vel eiusdem malum succum, vel morbi magnitudinem: quare quomodo, quibusúe ingenijs huc succurrere oporteat, hîc inserere operæpretium esse duximus, ne et si non omnia, quæ ad hoc nostrum institutum vtilia esse cognoscimus, describere intelligamus, eorum saltem, quæ maximè sint necessaria, quicquam omisisse videamur. Hîc igitur phlegmonem dicimus inflammationem in parte aliqua nostri corporis ex impetu humoris influentis excitatam. Cùm igitur hoc fit, si causa sit aliquis patientis error, is moderandus est. At repellentia affectæ parti, etiam si prouenerit ex causa alia, sunt apponenda, contrarijs verò retrahētia, vt vincula, phlebotomia, frictiones, balnea, purgatio, prætereà quies, ac tenuis victus. At reuellentia (si ratione administrentur) quocunque morbi tempore conferre possunt. At quum fluere desinit, quod ostendent symptomatum remissio, ruboris scilicet, & doloris, ad dissoluentia transeundem est. Verùm non statim per se, ne *Phlegmon quid.*

calor reuocetur, sed repellentibus admista, vt puta chamæmelū, cum oxycrato, vel lactucæ succo, vel polygoni succo, vel cum ijs, similibusque mistum, vetustum oliuarum oleum, vel quod cum lilio, vel anetho, vel pulegio, vel rutha, confectum est, vel alijs eadem potentia præditis.

Dolorem sedantia. At quandoque molestissimos dolores facit phlegmones: quò fit: vt ad eos sedandos conuertantur auxilia. Leniunt autem dolores spongiæ in tepida aqua madidæ, vel lacte tepido frequenter immutatæ, vel cataplasmata, ex pane vel frumenti farina, vel ex furfure in aqua, vel lacte, vel sapa cocta. Hæc autem duplici ratione iuuant, & leniendo dolorem, & aliquid existentis materiæ dissoluendo. *Quando discutiendum.* Dolote remisso, ad discutientia te conferre oportet, vt furfur, vel hordei farina, vel rosarum duplum, & camomillę simplum in simplo hepseme, & aquæ duplo, more emplastri cocta. Vel Recipe florum rosarum crasso modo tritarum ℥. iiij. *Medicamenta resoluentia.* florum camomillæ. ℥. ij. aquæ fontis partes duas, sapæ partem vnam: ad ignem bulliant, & fiat emplastrum. Vel Recipe furfuris libram vnam, aquæ fontis partes duas, sapæ partem vnam: ad ignem fiat emplastrum, & calidè applicentur. Magis autem hæc discutiunt, quàm quæ ex glutinosa aliqua materia parantur, quæ suo glutino poros cutis occludentes transpirationem humorum prohibent. *Si dissoluentia nō prosunt.* Præstantissimè autem discutit ex aqua calida fotus. Verùm quum phlegmones, discutientibus præsidijs, doloremque lenientibus oppugnat, illam ad suppurationem tendere intelligere oportet: quare eo tempore medicamentis pus accelerantibus auxilium præstandum erit: sunt enim ea, quæ calefaciendi cū humectatione vi pollent, potissimum quippe id perficit, quod cum calore aliquo glutinis instar, cutaneos poros obturat. Hinc fit, vt vi suscepta innato calore, expeditè cōcoquat, quod cōcoqui est habile. Talium igitur medicamentorum compositio ex triticea farina cum

cum ſapa & oleo fit, vel cum aqua loco ſapæ: & melius, ſi calor multus in particula manifeſtetur. Quòd ſi cum pituita fuerit miſtus, humorque lentè coquitur, ex farina lini ſeminis, vel fœnugræci paretur cataplaſma: nam vbi calor intrinſecus potentior eſt, externa ope minus eget. At quum pus iam collectum perceperis, niſi in magna ſit copia, ad medicamenta diſſoluentia confugies: nam ſæpe collectum pus per inſenſibilem tranſpirationem diſperſum vidimus, præcipuè ſi in parte carnoſa conſtiterit. At ſi diſſolui ſine ſectione non poſſit, ſecetur vbi cutis tenuiſſimam ſe oſtenderit: nam ea pars eſt, quam infimam perpetuò intelligere debemus, in aperiendis apoſtematibus. Hoc etenim facto, ſi ſinum magnum inueneris, non penitus pus educes prima die, ſed paulatim ſuccedentibus diebus euacuabis. Medicamenta prætereà primitus, quæ mediocriter ſiccent, ſuperponenda ſunt, vt cataplaſma ex hordeacea, fabaceaque farina, cum lixiuij parte vna, & ſapæ partibus duabus incoctis. In cauitate verò lychnia imbuta medicamentis abſtergentibus, cum exiccatione, vt mel cum hordei farina, & puluere ireos, & ſimilibus. Sed quum plerunque phlegmonem gangræna ſequatur, oppidò perquam vtile erit, nunc de hac ſermonem habere.

Pus mouētia.

Quando pus collectum eſt.

De gangræna. Cap. XXII.

GAngrenam vocamus, cùm pars aliqua noſtri corporis poſt vehementem inflammationem ad interitum labitur, nondum penitus extincta: fit autem hoc eodem modo, eademq; materia, atq; phlegmones ipſa, hoc duntaxat ab inuicem differētia, quòd ſcilicet in gangræna valentius ſint impacti humores, & partis affectæ vaſa omnia ad ſummum expleta, ita vt nō perinde ac in phlegmone facilè vel in halitus diſſolui, vel in pus conuerti poſſint. Multitudine ſiquidē potius, quā humoris malitia, in hoc affectu ſuffocatur innatus calor: quò fit vt neutrū illorū nō modò pagere,

Gangræna quid.

verùm neque tentare ſatis valeat, ſed extemplò in ſphacelon migret, niſi ocyus artificis ope leuetur. Curatio igitur repentè ſoluere, quod extremè repletum eſt, quo rurſus renutriri incipiat. Sed, vt id facias, membri nigredo expectanda non eſt (vt quidam conſulunt.) Vanum autem eſt auxilium poſt mortem offerre. Verùm tu quum videas membrum in magnum tumorem, & quoquo modo durum, eleuatum, ac inflammatum, quod liueſcere incipit, nec diminuitur tumor, neque durities, tunc acu, vel leuiuſcula ſcalpellatione cutem in varijs locis punge, vt intelligas an ſenſus adhuc integer ſit: nam incipit ſæpe magis ex vna parte, quàm ex alia, prout vel ſitus, vel dolor conſenſerint: ferè ſemper membri partem, quæ lecto non premitur, in gangrænam primò tranſire videbis. Nam ſæpe id obſeruaui, quod ratione deinceps comprobaui: pars autem, quæ lecto ſuperſedet, premitur totius membri pondere. Quò fit vt vaſa eiuſdem partis difficilè repleantur: quare & vltimò gangrænam experiuntur. Si igitur adhuc per omnes membri partes ſenſus fuerit, & vena aliqua in eodem membro manifeſtetur, hæc ſecetur, quantò propinquius tumidæ parti fieri poteſt, & ſanguinem protinus mitte abundanter, deinde membrum iſto vel ſimilibus cataplaſmatibus foueatur, Recipe farinæ hordei, lentium, an. 6. ſex floris camomillæ an. ij. cum ſapa, & lixiuio optimo, & æquis portionibus bulliant, & fiat emplaſtrum mediocris conſiſtentiæ, quod craſſum, calidumque, quantum ſufferre commodè poſsit, ſuper craſſo linteo extendatur, & membro applicetur. Si verò ſenſus expers apparere iam cutis incœperit, eam abſque mora multis plagis nouacula aperire oportebit, ac tantum profunde, quantum ſcalpellationes perfectè ſentiat, diſtantes autem inter ſe duobus digitis tranſuerſis, & per muſculorum longitudinem: nam hoc remedio plures liberauimus. Atqui vbi ſanguinis ex his plurimum effluxerit, infraſcripto vn-

Signa gangrænæ. *Vna pars citius altera gangrænam ſentit.* *Cura.* *Si ſit abſque ſenſu.*

vnguento eas replere oportet, Rec. mellis an.j.præcipitati an.ß.misce,& vtere vel loco huius, vnguētum Aegyptiacū, & similia: verùm dolorosum est, nec æquè bonum, ac primum: ab ijs totum membrum infrascripto cataplasmate denso, ac calente, quantum sufferri potest, foueatur. Recipe farinæ hordei, lolij, lupinorū,& lentum, an. vn. sex, mellis partem vnam, sapæ partes quatuor, lixiuij boni partem vnam,& adignem fiat emplastrum. Sat erit semel in die similia medicamenta admouere, nisi icoris plurimum emanauerit: nam tūc bis in die renouare medicamenta licebit. Duobus, tribusúe diebus præteritis à scalpellatione, medicamenta, quæ leuius abstergant, cum exsiccatione,& sine morsu imponenda sunt, vt hoc, Recipe mellis spumati an. j. terebinthinæ, an. ß. aloes, farinæ hordei, aristolochiæ rotundæ, ana an. j. misce ad vsum. Suprascriptum autem cataplasma iuuabit, etsi per sex, vel octo dies in vsum venerit, verùm mutato lixiuio, vt scilicet eius loco vinum addas, vel solum, vel æquis portionibus cum sapa mistum. At cum plagas abstersas, beneq; digestas inueneris, perinde vt reliqua vlcera curanda sunt, sarcoticis scilicet, quoad cutem inducere liceat, mox cutem generantibus. Sed nec ab re erit, si validæ fuerint vires, ad contraria reuellere, sanguinis missione, vel purgantibus. Quòd si virium robur satis non respondeat, ad ea te conferes, quæ sine euacuatione in contrarias partes humores euocant, vt balnea calentis aquæ, vincula, frictiones mediocriter asperæ, victus præterea (si vires ferant) tenuissimus, magisque in calidum, quàm in oppositum inclinet, & ambiens, & quæcunque apponuntur, ne tamen quid nimis. Aluus, si munus, suum non præstet, clysteribus excitetur. Si tuetur affecta pars, vt reliquis sibi continuis emineat, vel saltem non inferior sedeat. Verumenimuerò non rarò cùm membra in siderationem, aut sphacelon (si sic appellare mauis) incurrant, opus labore non

De sphacelo, & de eius ablatione. indignum nűc me suscipere censebo, si quomodo & quando illa amputanda sint, ac quibus remedijs mox succurrendum exposuero. Aliquos mediusfidius interire vidimus propter ineptiam artificum, tum errantium circa principia tum formidine huiusmodi operis. Quare hîc Chirurgus exercitatissimus desideratur, ac omni formidine spoliatus, intelligens præstantius esse quicquam cum aliqua, quantumuis minima spe agere, & minus tetrum esse, membrum spe conseruādi residui auferre, quàm illo relicto, omni spe dempta, totum corpus sine præsidio tuto interire. Quum præterea membrum sphacelatum inueneris, extemplò ablationi intende: nam facilè continuæ partes corrumpuntur, si diutius moram trahas. Cognoscitur enim nigredine sua, & omnino motus, & sensus deperditione. Nam cùm ad ossa, vel profundissimas membri partes nouacula plagæ multæ sine sensu fiant, siderati iam membri firmissimum argumentum est, quare scalpellando profundius versus sanam partem, quoad sensum aliquem percipiat, percurrendum est, quò certior fias, quid auferre, & sine re quid conueniat. Incisio autem fieri debet inter terminos gangrænæ, & sphaceli. Nam quod omnino emortuum est, totum auferendum est, & quod sensum adhuc aliquem in se habeat, quantumcunque obtusus is fuerit, totum conseruandum. Nam id quod gangræna tantum occupatur, in naturalem habitum referri adhuc potest. At in iuncturis ipsis incisio non fiar, sed infra vel supra eas, sic, vt si quicquam sentiat, *Signa sphaceli.* pura vel cubitus, vel genu: (nam circa has vt plurimum sectiones fieri accidit) infra secare oportet. Incisio autem minus periculosa est, quò magis à principalibus partibus distat, si ipsa ratione fiar. Si verò penitus expers sensus iunctura fuerit, supra illam sectionem facere oportebit. Age igitur, cùm opus aggredi volueris, sint tibi præsto, quæ infra notantur. Primùm ferrea instrumenta ad hoc munus apta, noua-

nouacula scilicet,& serra, quæ & subtilis & acuminatis dentibus sit, deinde ferrea cauteria igne rubentia. Vtile autem est ex his quatuor parata habere & ministros duos, qui simul opus præstent, præcipuè si membrum magnum sit, vt coxa, quo celerius liberetur, præsertim si patiens sit imbecillis. Si verò vigeant vires in corpore, non inutile erit permittere sanguinis aliquid affluere, libram vnam puta, plus minusúe vt virtus, membrorumq; circunstantiam repletio indicabunt. Sint enim cauteria plana, leniaq;, ac densa, vt calorẽ diutius conseruẽt. Sit pter hæc aliud, quo profundius vena (si cõtingat) vri possit, quorũ omniũ hîc formas exponim^9.

Sint ab ijs parata vincula viribus valida, ne ea trahendo fortius (prout conuenit) rumpatur: alterum, quod duobus digitis latitudine equetur, alterum verò huic dimidio, quò fortius stringat: mox fasciæ, quibus accedat medicamentorum conuenientium apparatus, vt rosaceum, cum oui albo, & bolo armena: pro prima cura commodè vstæ parti apponi potest & oxycratum, quo muniantur circunstantes partes. Ast omnibus sic paratis, ac promptis, ligetur membrum supra locum sectionis per spacium digiti transuersi, primò vinculo latiore, & illicò post tenuiore, verùm strictè admodum, quò sanguis sectis venis abundantiùs non effluat. At statim vel vna simul contrarias partes vincire oportet, quò sanguis retineatur, ne impetuosè ad membrum secandum fluat & effluat. Pars autem super sectionis locum pannis in oxycrato infusis inuoluatur, & euestigio cultro rasorio ponderosa manu sine formidine molles

omnes

omnes partes super os sedentes sic scindantur, vt ne quicquam infectum remaneat, præter os, quod & ipsum actutum serra amputetur: quo facto, candētibus ferris tota pars secta ponderosa manu incrustetur, ac fortius os ipsum. At si vena aliqua contracta effluere non desinat, alio instrumento pro ea parato vratur: mox ablatis à membro patiente vinculis, cataplasmetur iam dicto medicamento, ac tepido: vicinæ verò partes frequentiùs irrorentur oxycrato frigido, si æstas vigeat, amoto frigore, si hyems instet, contrariæ partes modò vinculis, modò frictionibus mediocriter molestentur, ne iam motus sanguis ad imbecilliorem partem transcurrat. Diebus sequentibus, quò crusta decidat, infrascripto medicamento vteris: Recipe butyri non omnino recentis, nec vetusti, an. vj. lauetur per horam in succo porri, succum bis, terúe renouando, cum quo crusta implastretur. Quòd si porrum nō adsit, butyrum solum, vel suis axungia, similiter non omnino antiqua, satisfacient. Et cùm crustam iam separationi vincinam esse noueris, butyro simplici, vel axungiæ recentis, mellis tantundem immisce, & vtere. Illa decisa, medicamentum, quod mediocriter exsiccet cum abstersione, conducet: cui succedant cutem generantia, quæ scilicet potentem exsiccandi sine morsu vim habeant, prout in reliquis etiam vlceribus competere vos (vt existimo) nouis. Quorum omnium exemplaria infrà exponere non pigebit, eorum maximè, quæ familiari nobis vsui fuêre. Sed virtuti hîc primùm attendere oportet: nam in ijs facilè dissoluitur, tum propter dolorem, tum propter euacuationem multam sanguinis, spirituumque. Quare per horulam ab opere, præter tationem non erit, infusum panem in vino paucifero dare. Nec est tentandum opus stomacho existente famelico: statim enim molesta syncopi prę hendi solent: nec eo repleto, ne cibus propter agitationem corrumpatur, vel in venas mesaraicas omnino incoctus trahatur.

hatur. Transeamus nunc ad medicamentorum formas explanandas, quæ tam pro præseruatione, quàm pro curatione nobis cum prospero successu, frequenti vsui fuere, à debilioribus incipientes, ac omnia breuiter suo ordine disponentes.

Putridam carnem remouentia. Cap. XXIII.

CArnem contusam ad putrefactionem accelerant, quæ facilè corrumpuntur, vel quæ calida, & humida facultate pollent, vt ouiluteum, oleum tum commune, tum amygdalarum, & quod ex semine lini, vel fœnigræci, vel similium fit, præter hæc butyrum, & recens & vetustum, sed hoc magis, verùm propter eius calorem recens magis laudamus. Axungia porci, medullæ crurium vitulorum, boū, porcorum, & quæ eadem facultate vigent. Verùm ad separationem illam magis vrgent, quæ colliquant, exsiccantq;, quale præcipitatum, quod omnibus sui generis præfero, alumen, æris viride, chalcanthum, sandaracha, sublimatum, & quæ ex ijs fiunt medicamenta. Verùm horum nullum apponendum esse per se consulo: dolorem namque excitant plurimum, præcipitato omisso: nam ipsum inter hæc minimè dolorem affert: sed & ipsum cum butyro miscemus. Si verò hoc præsto non sit, viride æs vstum vel purum cum butyro miscemus, vel chalcanthum, vel sublimatum. Sed hæc fortiora non vsui sunt conferenda, nisi vbi magna fuerit corruptela, quæ nec sola vi Naturæ, nec ope debilium medicamentorum separari nequit. In ijs & Aegyptiacum dictum vnguētum ponimus, quod ex aceti partibus septē, floris æris partibus quinq;, mellis partibus quatuordecim constat: cui quandoque alumen, & sublimatum immiscemus, vt fortius reddamus. *Aegyptiaci compositio.*

Abstergentia & carnem generantia. Cap. XXIIII.

ABstergunt succus myriophylli verbasci, apij, rosarum plantaginis, chelidonij, terebinthina, terebinthus, vi-

num, hepſema, mel. Sed quia cùm abſtergere intendimus, leuiter etiã exſiccare debemus, iſtis addimus hordeaceam, vel fabaceam, vel ex lolijs, vel lupinis, vel lentibus farinam, vel ariſtolochiam longam, vel rotundam, vel iridem, vel roſas, vel graminis radices, in tenuiſſimum veluti pollinem redacta. Si valentiùs abſtergere intelligamus, vel præcipitati, vel aluminis, vel floris æris vſti portiuncula toti maſſæ addemus, vel Aegyptiacum appellatum vnguentum, vel ex horum & ſimilium aliquibus miſcellas cõficimus, plus, minusúe exſiccantes, vel abſtergentes, prout vlcus ipſum oſtendit. Nam vbi iam ſeparata eſt ab vtili contuſa caro, leuiore abſterſione, ac leuiore exſiccatione egemus, quo deperdita caro regenerari citius valeat. Nam quæ leuiter abſtergunt, modeſteque exſiccant, ſine morſu, vel cum minimo, carnis regenerationem non impediunt.

Cicatricem inducentia. Cap. XXV.

CIcatricem inducere dicimus quæcunq; ſuperfluam vlceris humiditatem moderatè exſiccare poſſunt, ac ſi fieri poſſit, ſine mordicatione, vt balauſtium, gala immatura, ſylueſtria poma, viridium nucum cortex, veſicæ ſuper vlmos natæ, gallæ cupreſſi in puluerem redactæ, plumbum vſtum, tutia, lithargyrum, ceruſſa, bolus armena, terra Lemnia, alumen, & ſimilia, vel ex ijs confecta emplaſtra, præterea fomentum ex auſtero vino, in quo ſint cocta, quæ vi pollent adſtringente & ſiccante, vt balauſtium, gala, alumen, & ſimilia.

Repellentia. Cap. XXVI.

REpellunt quæ frigida ſunt, & quæ adſtringenti facultate ſunt prædita, vt aqua ſimplex, ſtillatitia, decocta, vel ſucci herbarum frigidarum, vt lactucæ, plantaginis, poligoni, maioris ſedi, & minoris, foliorum, & ſummitatum, tum rubi, tum vitium, myrtus, balauſtinum, galla omphacitis,

citis,omphacium,acetum,mala,pyraque syluestria, mespila,sorba,alumen,atramenrum sutorium,& alia huius generis: sed hæc mineralia cum humidis ac frigidis miscenda sunt.

Dissoluentia. Cap. XXVII.

DIssoluunt quæ calefaciunt, & humectant, & quæ cum calore leuiter exsiccant, vt aqua calida, vinum calidum,omnia balneorum genera, modò ea fiant arte,vel natura sint calida, emplastra, olea, linimenta ex calidis medicamentis, vt anthemis, semen lini, fœnumgræcum, mentha, nepeta, serpillum, calamenrhum, pulegium, vrtica, melissa, arthemisia,& alia plura,quæ & à Galeno & Dioscoride,& à reliquis, qui simplicium medicamentorum facultates scripserunt, cognosci possunt, ac experientia comprobari: quibus omnibus facilè prudens, ac exercitatus Medicus,atque Chirurgus, vbilibet ad vsum ratione componet medicamenta, prout morborum compositio indicabit: nam & hæc inter anodina numerari possunt: præterea fomenta ex calido lacte, vel emplastra ex pane trito in lacte cocto, cui ouorum vitellia, crociq; aliquid sint addita, vel fursur triticeum in sapa coctum. At nunc de ijs saris me dixisse censebo, cùm locos Galeni recitauero, vbi medicamentorum formæ aliquot à me quandoq; hic nominatæ scribuntur,ne pro ijs perquirendis Chirurgi plurimum laborent: non libuit hîc illorum composiriones inserere, ne videar opus maius fecisse ex his, quæ ab alijs scriptoribus diffusè,ac clarè fuere descripta.

Barbarum emplastrum scribitur secũdo de compositione medicamentorum per genera, capite vigesimosecundo: & quia illic plures sunt formæ descriptæ, Chirurgus exercitatus ipsis vtetur, ratione ductus, sic vt vbi magis siccare conueniat, & adstringere, vel tertiũ in ordine scriptum, nigrum appellatum, eliget: vel aliud Iuliani, quod cruentis

vulneribus competere dicit. Quòd si minùs siccare desideres, vel vbi adhuc carnis deperditæ regeneratio expectatur, primam vel secundam præpones compositionem, inscriptam Barbarum, quo vtor.

Quod ex chalciride fit emplastrum, descriptum reperitur libro primo de compositione medicamentorum per genera, capite quarto: nam & ipsum pluribus modis vsui venire potest, prout diuersificatur eius compositio, vt ex Galeni dictis satis patet. Et quia chalcitis non facilè haberi potest, atramento sutorio, eius loco vtimur: & vbi deest palma viridis, vel myrtum, vel salicem, vel vlmum eius vice in vsum ponimus.

Tripharmacum ex oxeleo, & argenti spuma, primo de compositione medicamentorum per genera, capite septimo inuenies. Isis epigoni si formam optas noscere, ad quintum de compositione medicamentorum per genera, capite tertio, recurrere: nam illinc & ex reliquis libris Galeni, præcipuè qui sub titulo de compositione medicamentorū per genera, & de simplicibus (vt dictum est) medicamentis, sunt inserta, varia medicamenta tibi suggeres, ad quæ recurrere poteris, si lubeat, oporteatq́;. Balani, aut (si malis) suppositoria, ex sapone fieri possunt oleo illita, vel ex radicibus bletarum oleo illita, ac sale aspersa, vel ex melle diu cocto, donec indurescat, cui sint mista, vel sal, vel alumen, vel sal gemmæ, vel sal nitri, vel colocynthis.

Clysteria etiam varia fieri possunt: verùm quod communiter in vsum venire potest, tale erit: Recipe mellis despumati, olei communis, vtriusque vncias tres, cassiæ extractæ vnciam semis, salis drachmas duas, decocti foliorum caulium vncias octo, misce, & fiat clyster: vel loco despumati rosatum mel capere poteris, vel loco decocti foliorum caulium, maluarum decoctum, præcipuè vbi minus partes ventris calefacere intelligas: similiter & violaceum, vel rosaceum

aceum loco communis olei. Quòd si potentiora postules, adde hieræ pieræ ab vncia semis, ad vnciam vnam, vel diafœnici, vel benedictæ laxatiuæ in eadem dosi, vel electuarium rosatum, vel confectionem amech, prout humor educandus desiderat. Quòd si adhuc acriores desideret, vnciã vnam minoris centaurij, in decocto incoque, vel colocynthidis vnciam semis. Præterea decoctum ex ebuli, vel sambuci folijs, vel radicibus, in quo etiam supradictorum aliquid addatur. Verùm hæc acriora tantùm conueniunt in vegetioribus naturis, in quibus ad illas partes reuulsio potentior cum euacuatione exoptatur.

Etsi non sit necessum huic nostri operi purgantium medicamentorum quicquam inserere, profuturum tamen quandoque plurimum existimaui, præcipuè vbi Medicus non adesse possit, vel vbi Chirurgus per se vtrunque præstare audet. Quod vtiq; secus consulo, nisi & is in propinandis medicamentis ventrem cientibus non mediocriter fuerit exercitatus, ne quandoque plus, minusúe, quàm liceat, educat, vel offerat medicamentum, quod vomitum moueat, vbi id cohibere omnino oporteat: quod quandoque prorsus perniciosum est, vt in affectibus, qui circa ventres fiunt: vel humorem educat, quem fortè sinere præstitisset.

Medicamentum choleram purgans, nec vomitum mouens.

Recipe rhabarbari electi, & subtiliter puluerizati drachmam vnam, electuarij rosati Mesuę drachmas duas, syrupi rosati laxatiui quantum sufficit: fiat bolus, quem capiat mane, vel serò, per horas tres ante cibum, cui statim superpotet infrascriptam potionem: Recipe syrupi rosati laxatiui vncias duas, aquæ cichoreæ vnciam vnam & semis, misce, capiat illico ab assumpto bolo, hoc medicamẽtum, quod bellè bilem ac serosos humores educet, ac sine molestia.

Pituitam ducens sine molestia.

RECipe agarici optimi non trochiscati drachmā vnam, aloes electi drachmam semis, cum oxymelite simplici, fiat bolus, quem capiat hora electa, cui subitò superpotet infrascriptum: Recipe mellis rosati colati vncias tres, aquæ decoctionis betonicæ, vncias duas, misce, fiat potio, quam capiat extemplò ab assumpto bolo.

Educens melancholicum humorem.

RECipe pulueris foliorum senæ drachmam vnam, agarici, cinnamomi, ana scrupulum vnum, cum syrupo de fumo terræ composito, fiat bolus, quem capiat, vt suprà, & ex tempore infrascriptam bibat potionem: Recipe origani manipulos duos, agrimoniæ, ceterach, an. manipulū vnum, passularum vncias duas, aquæ fontis libram vnam: bulliant ad dimidium, cuius recipe vncias tres, syrupi de fumo terræ compositi vncias duas, misce, fiat potus: capiat illico ab assumptione boli, vel si bolum hunc deglutire forsitan pigeret, loco eius fiat infusio drachmarum quinq; foliorum senæ, cinnamomi drachmæ vnius, in vncijs tribus decocti immediatè suprascripti, cui superaddes syrupum de fumo terræ compositum in dosi signata.

Omnes hæ medicinæ suo loco & tempore exhibitæ in corpore, quod mediocriter medicinis pareat, educent mediocriter, si debiliores vel fortiores, vel quæ mistim humores educant, desiderentur, sapiens Medicus, tum ex his, tum ex alijs multis, quæ in purgandis corporibus vsui veniunt, medicamentorum varias formas, prout humores peccantes, ac patientis habitus indicabunt, componet. Hęc tamen obiter dixisse placuit, quisquis vberiorem huius lectionem desiderat ad eos, qui ex instituto de hac materia tractare susceperunt, confugiat.

FINIS.

INDEX MATERIARVM HVIVSCE LIBELLI.

FINIS.

